

01/2012

ELÄKETURVAKESKUKSEN KATSAUKSIA

Kokonaiseläke 2012

Työeläke, kansaneläke ja verotus

Juha Knuuti ja Suvi Ritola

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

01/2012

ELÄKETURVAKESKUKSEN KATSAUKSIA

Kokonaiseläke 2012

Työeläke, kansaneläke ja verotus

Juha Knuuti ja Suvi Ritola

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Telephone +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Erweko Painotuote Oy

Helsinki 2012

ISSN-L 1236-7737

ISSN 1236-7737 (painettu)

ISSN 1798-7474 (verkkojulkaisu)

TIIVISTELMÄ

Katsauksessa on koottu yhteen kokonaiseläkkeeseen vaikuttavien osien määräytyminen vuonna 2012. Esimerkkitaulukoiden avulla on esitetty, miten kokonaisnettoeläke muodostuu eri tulotasoilla. Katsauksessa on tarkasteltu työeläkkeen, kansaneläkkeen ja sen lisien sekä takuueläkkeen määräytymistä ja eläkkeiden verotusta kyseisenä vuonna. Eläkkeiden verotuksen yhteydessä on tarkasteltu verotusta myös yleisemmin ja vertailtu eläkkeensaajien vero- ja maksurasitetta eri tulotasoilla palkansaajien vastaavaan.

Vuonna 2012 kansaneläkeindeksi nousee 3,8 prosenttia, jonka mukaisesti korotetaan maksussa olevia kansan- ja takuueläkkeitä. Yksin asuvan henkilön kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2012 on 608,63 €/kk ja avo- tai avioliitossa asuvalle 539,85 €/kk. Viime vuonna käyttöön otetun takuueläkkeen kanssa vähimmäiseläkkeen määräksi muodostuu 713,73 €/kk niin yksin kuin puolison kanssa asuvalle.

Maksussa olevia työeläkkeitä korotetaan työeläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Edellisvuodesta työeläkkeet nousevat 3,61 prosenttia. Palkkakerroin, jolla muun muassa työansiot tarkistetaan eläkettä määrättäessä, nousee 3,03 prosenttia.

Alkaviin työeläkkeisiin sovelletaan elinaikakerrointa, joka vuonna 2012 on 62 vuotta täyttävillä 0,98351. Vuonna 2012 tätä kerrointa sovelletaan 62-vuotiaana tai nuorempana vanhuuseläkkeelle jäävien eläkkeisiin sekä alkaviin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Tänä vuonna 63- tai 64-vuotiaana eläkkeelle siirtyvän eläke tarkistetaan ikäluokalle aiemmin vahvistetulla kertoimella. 65-vuotiaana tai vanhempana vuonna 2012 eläkkeelle jäävän eläkkeeseen elinaikakerroin ei vaikuta.

Verotuksessa hallitus pyrkii siihen, että ansiotulojen verotus ei kiristyisi vuoteen 2011 verrattuna, kun otetaan huomioon arvio inflaatiosta ja ansiotason noususta. Lisäksi pieniä ansiotuloja saavien verotusta kevennetään. Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen marraskuussa 2011 tekemän raamisopimuksen tuloksena tehtiin vielä lisäkevennyksiä ansiotulojen verotukseen. Veronkevennyksillä halutaan kompensoida palkansaajien työeläkemaksun noususta noin 0,2 prosenttiyksikön suuruinen osuus.

Vuonna 2012 valtionverotuksen progressiivista veroasteikkoa lievennetään tekemällä noin kolmen prosentin korotus kaikkiin tuloluokkiin. Ylintä marginaaliveroprosenttia alennetaan 0,25 prosenttiyksiköllä. Valtionverotuksen työtulovähennyksen sekä kunnallisverotuksen perusvähennyksen kasvattamisella kevennetään pienituloisten verotusta. Työtulovähennys vaikuttaa palkansaajan verotukseen, kun taas perusvähennys keventää niin palkan kuin eläkkeensaajankin verotusta. Valtion sekä kuntien eläketulovähennykset nousevat kansaneläkkeiden indeksitarkistuksen mukaisesti.

Vero- ja maksurasitetta puolestaan kiristää keskimääräisen kunnallisveroasteen sekä työeläke- että joidenkin sosiaalivakuutusmaksujen nousu edellisvuodesta. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti vuonna 2012 on 19,25 (viime vuonna 19,16) ja keskimääräinen kirkollisveroprosentti 1,4 (viime vuonna 1,34).

Vuonna 2012 alle 53-vuotiaan palkansaajan työeläkemaksu nousee 0,45 prosenttiyksiköä 5,15 prosenttiin. 53–67-vuotiaan työeläkemaksu nousee 0,5 prosenttiyksiköä ja on 6,5 prosenttia. Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu pysyy viime vuoden tasolla 0,6 prosen-

tissa. Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu nousee 0,03 prosenttiyksikköä edellisvuodesta ja on palkansaajalla 1,22 prosenttia ja eläkkeensaajalla 1,39 prosenttia. Palkansaajan maksama sairausvakuutuksen päivärahamaksu on 0,82 prosenttia kuten vuonna 2011.

Eläke- ja palkkatulojen vero- ja maksuprosentin muutos edellisvuodesta vaihtelee eri tulotasolla. Eläkkeen verotus kevenee enimmillään noin 2,5 prosenttiyksikköä 1 000 euron tuloilla. Kevenys on 1 500 euron tuloilla noin 1 prosenttiyksikkö ja tätä korkeammalla tulotasolla enimmillään 0,6 prosenttiyksikköä.

Eläkkeensaaja maksaa vuonna 2012 veroja ja maksuja 1 000 euron eläkkeestä 5,6 prosenttia, 2 000 euron eläkkeestä 22,5 prosenttia ja 3 000 euron eläkkeestä 28,9 prosenttia (oletuksena keskimääräinen kunnallis- ja kirkollisvero). Pelkkää kansaneläkettä saavan nettoeläke nousee viime vuodesta indeksikorotuksen seurauksena 3,8 prosenttia. Noin 1 000 euron nettotasolla käteen jää vajaan viisi prosenttia enemmän kuin viime vuonna. Tätä korkeammilla tulotasolla nettoeläke nousee reilut kolme prosenttia.

Eläkkeensaajat ovat enimmäkseen tulotasolla, jolla eläkkeiden verotus on suhteellisen kevyttä. Noin 70 prosentilla eläkeläisistä eläke jää alle 1 500 euron, jolloin veroja ja maksuja maksetaan alle 17 prosenttia eläkkeestä. Vuonna 2012 alle 865 euron eläkkeistä ei mene veroa ja tämän rajan alle jää eläkeläisistä runsaat 20 prosenttia.

Eläketulon vero- ja maksuprosentti on ollut vuosina 2008–2011 kaikilla tulotasolla matalampi kuin palkansaajan prosentti, jossa on otettu huomioon myös palkansaajan työeläkemaksu (53–67-v.) ja työttömyysvakuutusmaksu. Vuonna 2012 eläkkeensaajan vero- ja maksuprosentti on 1 400–2 150 euron kuukausituloilla pääosin palkansaajan prosenttia korkeampi. Enimmillään ero on noin 0,7 prosenttiyksikköä 1 600 euron tulotasolla.

ABSTRACT

This review brings together the components which affect the determination of the total pension in 2012. Example tables describe how the total net pension is formed at different income levels. The review surveys the determination of the earnings-related pension, the residence-based national pension and its supplements and the guarantee pension, as well as the taxation of pensions in the relevant year. In connection with the taxation of pensions, taxation has been surveyed also more generally, and comparisons have been made of the tax and contribution burden at different income levels of pension recipients in relation to those of wage earners.

The national pension index for 2012 is increasing by 3.8 per cent and national and guarantee pensions in payment are raised accordingly. The full amount of national pension for a single person in 2012 is EUR 608.63/month and for a married or cohabiting person EUR 539.85 per month. Together with the guarantee pension implemented last year, the minimum pension will amount to EUR 713.73/month, both for those living alone and those who are married or cohabiting.

Earnings-related pensions in payment are increased according to changes in the earnings-related pension index. Earnings-related pensions will rise by 3.61 per cent from the previous year. The wage coefficient used to revalue, for instance, earnings when determining the pension is increased by 3.03 per cent.

Starting earnings-related pensions are determined using the life expectancy coefficient, which is 0.98351 for those turning 62 years of age in 2012. In 2012, this coefficient is applied to those retiring on an old-age pension at the age of 62 or younger, as well as to starting disability pensions. This year the pension of those retiring at the age of 63 or 64 is revalued using the coefficient confirmed earlier for the age cohorts in question. The life expectancy coefficient does not apply to those retiring at the age of 65 or older in 2012.

The government is striving to ensure that the taxation of earnings would not tighten compared to 2011 when taking into account the estimated inflation and increase in the earnings level. The taxation of small earnings will be eased. As a result of a framework agreement by central labour market organizations in November 2011, the taxation of earnings was eased further. These tax relief measures aim to compensate for the increase in the earnings-related pension contribution of wage earners by approximately 0.2 percentage points.

In 2012, the progressive tax scale in state taxation will be eased by an increase of approximately three per cent for all income brackets. The highest marginal rate percentage will be lowered by 0.25 percentage points. By raising the earnings deduction in state taxation and the basic deduction in municipal taxation, the taxation of the smallest income bracket will be eased. The earnings deduction affects the taxation of wage earners while the basic deduction eases the taxation of both wage earners and pension recipients. The pension income deduction of the state as well as of the municipalities will increase according to the index revaluations of national pensions.

The tax and contribution burden is strained as a result of an increase in the average municipal tax rate as well as in earnings-related pension contributions and certain other social security contributions from the previous year. The average municipal tax rate in 2012 is 19.25 (from 19.16 last year) and the average church tax rate is 1.4 (last year 1.34).

In 2012, the earnings-related pension contribution of wage earners under the age of 53 will increase by 0.45 percentage points to 5.15 per cent, and for those aged 53–67 by 0.5 percentage points to 6.5 per cent. The wage earner's unemployment insurance contribution will remain at last year's level of 0.6 per cent. The medical care insurance contributions will increase by 0.03 percentage points compared to the previous year, and are thus 1.22 per cent for wage earners and 1.39 per cent for pension recipients. The daily allowance contribution is 0.82 per cent for wage earners, as in 2011.

Depending on the income level, the overall change in the taxation of pension income and earnings varies compared to last year. The taxation of pensions will be eased by at most 2.5 percentage points on an income of EUR 1,000. On an income of EUR 1,500, the tax is eased by approximately 1 percentage point, and for higher income levels for at most 0.6 percentage points.

In 2012, a pension recipient will pay 5.6 per cent in taxes and contributions on a pension of EUR 1,000, 22.5 per cent on a pension of EUR 2,000, and 28.9 per cent on a pension of EUR 3,000 (assumption of average municipal and church tax).

The net pension of a retiree receiving a national pension only will increase by 3.8 per cent from last year due to the index increase. At a net level of EUR 1,000, the take-home is roughly five per cent more than last year. At higher income levels, the net pension will increase by approximately three per cent.

Pension recipients are mostly at an income level where taxation of pensions is comparably light. Approximately 70 per cent of pension recipients receive less than EUR 1,500 in pension, in which case taxes and contributions are paid at less than 17 per cent of the pension. In 2012, pensions of less than EUR 865 are not taxable, and approximately 20 per cent of pension recipients fall under this level.

The tax and contribution rate of pension income has been lower than the rate for wage earners throughout the years 2008–2011 at all income levels. The wage earner rate also takes into account the earnings-related pension contribution of the wage earner (53–67 years of age) and the unemployment insurance contribution. In 2012, the tax and contribution rate of pension recipients is primarily higher than that of wage earners if the income is between EUR 1,400–2,150. The difference is at most 0.7 percentage points at an income level of EUR 1,600.

SISÄLTÖ

1 Johdanto	9
2 Työeläke	11
2.1 Vanhuuseläke.....	11
2.2 Työkyvyttömyyseläke	12
2.3 Palkattomat jaksot.....	12
2.4 Indeksit.....	13
2.5 Elinaikakerroin.....	14
2.6 Perhe-eläke.....	15
2.7 Osa-aikaeläke.....	15
3 Kansaneläke ja takuueläke	16
3.1 Kansaneläkkeen määräytyminen.....	16
3.2 Perhe-eläke	18
3.2.1 Leskeneläke.....	18
3.2.2 Lapseneläke.....	18
3.3 Takuueläke.....	19
3.4 Asumisaikavaatimukset ja Kelan maksamien eläkkeiden suhteuttaminen asumisaikaan	20
3.5 Eläkkeensaajan asumistuki.....	20
3.6 Muut lisät	22
4 Verotus	23
4.1 Vähennykset ansiotuloverotuksessa.....	23
4.1.1 Eläkkeensaajan vähennykset.....	24
4.1.2 Palkansaajan vähennykset.....	25
4.2 Valtionvero ja kunnallisvero	25
4.3 Eläkkeensaajien ja palkansaajien verotus	26
4.4 Eläkkeensaajan palkkatulon verotus	30
4.5 Kansainväliset tilanteet	31
4.6 Pääomatuloverotus.....	31
4.6.1 Vähennykset pääomatuloverotuksessa.....	31
4.6.2 Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus sekä pitkäaikaissästäminen	32
5 Kokonaiseläke	33
Liitteet	38
Liite 1 Verovähennykset ansiotuloverotuksessa	38
Liite 2 Veroperusteita ja sosiaalivakuutusmaksuja	42

1 Johdanto

Lakisääteinen eläketurva muodostuu työeläkkeestä sekä asumiseen perustuvasta kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä. Työeläkkeen tarkoituksena on turvata työssäoloaikana saavutetun kulutustason kohtuullinen säilyminen eläkkeelle siirryttäessä. Kansaneläke sekä takuueläke puolestaan takaavat vähimmäiseläkkeen sellaiselle eläkkeensaajalle, jonka työeläke on lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi jäänyt vähäiseksi, tai jolla ei ole oikeutta työeläkkeeseen lainkaan. Kansaneläkkeeseen voidaan myös maksaa erilaisia lisiä. Lisäksi kokonaiseläkkeeseen voi kuulua liikenne- ja tapaturmavakuutus- sekä sotilasvamman- ja sotilastapaturmalakien mukaista eläkettä (SOLITA-eläkkeet).

Lakisääteiset eläkkeet, kuten myös SOLITA-eläkkeet, ovat veronalaista tuloa, jota verotetaan ansiotuloverotuksen periaatteiden mukaan.

Eläkkeensaajan kannalta oleellista on eläkkeen taso ja sen suhde edeltävään palkkatasoon. Työeläkelakeja säädettäessä 1960-luvulla eläkkeen tavoitetasoksi asetettiin noin 40 vuoden työuran jälkeen 40 prosenttia palkasta ja 1970-luvun eläkkeiden tasokorotuksen jälkeen 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Tällöin eläke myös rajattiin yhteensovituksella 60 prosenttiin työuran korkeimmasta palkasta. Vuoden 2005 uudistuksen jälkeen selkeää tavoitetta työeläkkeen tasolle on vaikea esittää, koska eläke lasketaan koko työuran palkkojen perusteella, karttumisprosentit vaihtelevat eri-ikäisillä, yhteensovitus poistettiin ja elinaikakerroin vaikuttaa alkavaan eläkkeeseen.

Nettoeläkkeen suhde eläkkeelle siirtymistä edeltävään nettopalkkaan muodostuu progressiivisen verotuksen seurauksena korkeammaksi kuin bruttoperiaatteella laskettuna. Eläkkeet ovat siis keskimäärin kevyemmin verotettuja kuin palkat, koska ne ovat tasoltaan matalampia. Eläkkeiden ja palkkojen vero- ja maksurasite poikkeaa toisistaan myös erilaisten verovähennysten ja sosiaalivakuutusmaksujen takia. Eläketulosta tehtävä eläketulovähennys pitää pienet eläkkeet kokonaan verottomina.

Työeläkejärjestelmä on tullut voimaan asteittain, joten työeläkkeen osuus kokonaiseläkkeestä on jatkuvasti kasvanut ja kansaneläkkeen vastaavasti vähentynyt. Vuoteen 1995 asti kansaneläkkeessä oli kaikille vakiomääräinen pohjaosa ja muiden eläketulojen määrästä riippuva lisäosa. Vuodesta 1996 alkaen eläkkeelle siirtyville kansaneläkettä ei ole enää maksettu, jos työeläke ylittää määrätyn rajan. Vuoden 2011 maaliskuusta lähtien kansaneläkejärjestelmä täydentyi takuueläkkeellä, jota maksetaan pienten kansan- ja työeläkkeiden saajille. Viime vuonna pelkkää kansaneläkettä saavan kokonaiseläke saattoi nousta jopa reilut 30 prosenttia edellisvuoden tasosta.

Vuoden 2010 lopussa pelkkää työeläkettä sai 53 prosenttia Suomessa asuvista omaeläkkeensaajista (vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke sekä maatalouden erityiseläkkeet, osa-aikaeläke ei mukana). Eläkettä sekä kansaneläke- että työeläkejärjestelmästä sai 41 prosenttia ja pelkästään kansaneläkettä 6 prosenttia. Kansaneläkettä maksettiin 625 000 henkilölle, joista 79 000 sai täyttä kansaneläkettä. Takuueläkkeen saajia oli vuonna 2011 marraskuun lopussa 104 500. Yhteensä Suomessa asuvia omaeläkkeensaajia oli vuoden lopussa 1 300 000.

Vuonna 2010 Suomessa asuvien vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä saavien keskimääräinen kokonaiseläke oli 1 373 euroa kuukaudessa. Tästä työeläkettä oli keskimäärin 1 202 euroa, kansaneläkettä 148 euroa ja SOLITA-eläkettä 23 euroa. Sekä kansaneläkettä että työeläkettä saavilla kokonaiseläke oli keskimäärin 932 euroa kuukaudessa, josta työeläkettä oli 639 euroa, kansaneläkettä 280 euroa ja SOLITA-eläkettä 13 euroa.

Omaeläkkeenä vain kelan eläkettä saavien kokonaiseläke oli 607 euroa kuukaudessa ja pelkkää työeläkettä saavien 1 809 euroa kuukaudessa. Rahamäärät sisältävät myös eläkkeensaajan saaman mahdollisen perhe-eläkkeen. Työeläkkeelle vuonna 2010 siirtyneiden keskimääräinen vanhuuseläke oli 1 687 euroa.

Tässä katsauksessa tarkastellaan kokonaiseläkkeisiin ja niiden nettotasoon vaikuttavien tekijöiden määräytymistä vuonna 2012. Työeläkkeen määräytymisen perustiedot esitetään luvussa 2. Kansaneläkkeen, sen lisien ja takueläkkeen määräytymistä käsitellään luvussa 3 ja verotuksen periaatteita luvussa 4. Luvussa 5 on laskettu kokonaiseläkkeiden brutto- ja nettotasoa sekä eläkkeen suhdetta edeltävään palkkatasoon eri tulotasolla. Myös nettoeläkkeen muutos vuodesta 2005 vuoteen 2012 on esitetty.

2 Työeläke

Työeläkkeenä voidaan maksaa vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkettä sekä osa-aikaeläkettä. Työttömyyseläkkeitä ei myönnetä enää 1.1.2012 jälkeen. Työttömyyseläkkeitä maksetaan kuitenkin vielä vuonna 2012 ja tietyissä tilanteissa vielä vuonna 2014. Vuodesta 2012 alkaen ikääntyneiden työttömien toimeentulo on turvattu työttömyysturvan lisäpäivillä vanhuuseläkkeen alkamiseen asti.

Lakisääteisen työeläkkeen määrään vaikuttavat vuosiansioiden määrä, iästä riippuva karttumisprosentti, jokaiselle syntymävuosiluokalle laskettava elinaikakerroin sekä indeksitarkistukset.

Karttunut työeläke lasketaan erikseen kultakin kalenterivuodelta vuodesta 2005 lähtien. Ennen vuotta 2005 ansaittu eläke lasketaan tuolloin voimassa olleiden lakien mukaan. Eri työeläkelakien alaisesta työskentelystä ja yrittäjätoimintajaksosta karttuneet eläkkeet lasketaan yhteen. Lopuksi työeläke kerrotaan elinaikakertoimella.

Vuonna 2012 ei sovelleta enää ns. TEL-suojaosuuden laskentaa koskevia säännöksiä, joiden mukaan eläke laskettiin tietyissä tapauksissa sekä vuoden 2004 että vuoden 2005 säännösten mukaisesti.

Työeläkkeet yhteensovitetaan lakisääteisten tapaturma- ja liikennevakuutuslain mukaisen etuuskanssa. Ne ovat työeläkkeisiin nähden ensisijaisia, joten työeläkettä maksetaan vain siltä osin kuin työeläke on näitä suurempi.

2.1 Vanhuuseläke

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia kunkin työssäolovuoden ansioista 18–52-vuotiaana. Tämän jälkeen karttumisprosentti on 53–62-vuotiaana 1,9 ja 63–67-vuotiaana 4,5. Vanhuuseläkkeen saa ilman varhennusvähennystä 63 vuoden täyttämisestä lähtien. Eläke tarkistetaan elinaikakertoimella (ks. 2.5).

Sosiaalietuuksien perusteena olevista ansioista (palkattomilta ajoilta) eläkettä karttuu 1,5 prosenttia. Eläkkeen kanssa rinnakkaisesta työsuhteesta ja yrittäjätoiminnasta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia 68 vuoden täyttämiseen asti. Vanhuuseläkkeellä oleva voi työskennellä rajattomasti ilman vaikutusta maksussa olevaan eläkkeeseen.

Eläkkeen laskentaa varten työansiot tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon ja niistä vähennetään kutakin vuotta vastaava palkansaajan työeläkemaksu.

Varhennetulle vanhuuseläkkeelle voi siirtyä 62 vuoden iässä. Tällöin eläke on pysyvästi matalampi kuin normaali vanhuuseläke. Eläkkeen alkamishetkeen mennessä karttunutta eläkettä alennetaan 0,6 prosentilla kultakin kuukaudelta, jolla eläkettä varhennetaan 63 vuoden iästä. Helmikuusta 2012 alkaen pitkäaikaistyötön voi siirtyä ilman varhennusvähennystä 62-vuotiaana työttömyysturvan lisäpäiviltä vanhuuseläkkeelle.

Vastaavasti eläkettä voidaan lykätä yli 68 vuoden iän. Lykättyä vanhuuseläkettä korotetaan 0,4 prosentilla jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkaminen lykkäytyy yli 68 vuoden iän.

2.2 Työkyvyttömyyseläke

Työeläkejärjestelmän työkyvyttömyysetuudet ovat työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke, kuntoutustuki ja osakuntoutustuki. Täyttä eläkettä maksetaan henkilölle, jonka työkyvyn menetys on vähintään 3/5 ja osaeläkettä henkilölle, jonka työkyvyn menetys on vähintään 2/5. Osatyökyvyttömyyseläke on määrältään puolet vakuutetun täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä. Kuntoutustuki myönnetään aina määräajaksi ja se on työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen.

Työkyvyttömyyseläke koostuu työkyvyttömyyden alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä ja tulevan ajan eläkkeestä. Tulevan ajan eläke lasketaan eläketapahtumavuoden alusta sen kuukauden loppuun, jona työntekijä täyttää 63 vuotta. Tulevan ajan eläkkeen perusteena ovat pääsääntöisesti viiden eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden ansiot. Eläkkeen karttumisprosentti tulevalta ajalta on 1,5.

Työkyvyttömyyseläke kerrotaan eläketapahtumavuonna 62 vuotta täyttävän ikäluokan elinaikakerroimella. Elinaikakerrointa sovelletaan ainoastaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaan mennessä karttuneeseen eläkkeen osaan. Kertoimen vaikutus on tällöin lievempi kuin vasta vanhuuseläkkeeseen sovellettuna. Elinaikakerroin ei muutu, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Työkyvyttömyyseläkkeeseen tai kuntoutustukeen tehdään pysyvä kertakorotus, kun eläke on jatkunut viisi täyttä kalenterivuotta. Kertakorotuksen määrä riippuu eläkkeensajaan iästä korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 24–26-vuotiailla 25 ja se laskee prosenttiyksikön vuotta kohden. Korotusvuoden alussa yli 55 vuoden ikäisille ei kertakorotusta enää tule.

Työkyvyttömyyseläkkeellä oleva voi ansaita eläkkeen rinnalla enintään 40 prosenttia ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva enintään 60 prosenttia työkyvyttömyyttä edeltäneestä vakiintuneesta keskiansiosta. Vuosina 2010–2013 on voimassa väliaikainen työhönpaluun edistämislaki (TyEdL), jonka mukaan ansioraja on vähintään sama kuin takuueläkkeen turvaama vähimmäiseläke (713,73 euroa kuukaudessa).

Kun työkyvyttömyyseläkkeensajaan työansiot ylittävät em. ansaintarajat, eläkkeen maksaminen keskeytetään ja eläke jätetään lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Sekä lepäämisen että työkyvyttömyyseläkkeen ajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuosityöansioista.

2.3 Palkattomat jaksot

Eläkettä kartuttavat taulukossa 1 näkyvät sairaus- ja kuntoutusetuudet, vanhempainpäivärahat, työttömyysetuudet ja koulutusetuudet. Eläkkeeseen rinnastettavaa etuutta karttuu myös alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta, mistä säädetään erillislaissa (VEKL).

Ansiosidonnaisista sosiaalietuuksista karttuu eläkettä sen työansion perusteella, jonka mukaan kyseisen sosiaalietuuden määrä on laskettu. Sosiaalietuuden perusteena oleva työansio määritellään jokaisessa sosiaalietuuslajissa omalla tavallaan. Etuuden peruste otetaan huomioon eri tavalla laskettaessa ansaittua eläkettä ja tulevan ajan eläkettä.

Sekä tutkintoon johtaneesta opiskelusta että lapsenhoidosta karttuu erillislain mukaista etuutta saman kiinteän euromäärän perusteella. Etuusansio otetaan huomioon tulevan ajan ansioissa kaksinkertaisena, kun työkyvyttömyys on alkanut 2010 tai sen jälkeen.

Eläkettä karttuu ylemmän korkeakoulututkinnon perusteella viideltä vuodelta, ammatti- korkeakoulututkinnon perusteella neljältä vuodelta sekä alemman korkeakoulututkinnon ja ammatillisen perustutkinnon perusteella kolmelta vuodelta. Jos henkilö on suorittanut useampia tutkintoja, oikeus etuuteen on kuitenkin yhteensä enintään viideltä vuodelta.

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia etuuden perusteena olevasta ansiosta. Sosiaalietuuksista karttuu eläkettä silloin, kun työansioita on työuran aikana ollut vähintään 16 223,61 euroa (vuoden 2012 tasossa).

Taulukko 1.

Sosiaalietuuden perusteena olevan ansion huomioon ottaminen eläkkeessä. Rahamäärät ovat vuoden 2012 tasossa.

Etuus	Sosiaalietuuden perusteesta otetaan huomioon ansaitussa eläkkeessä	Otetaan huomioon tulevan ajan eläkkeessä
Äitiys-, isyys- ja vanhempainraha	117 %	117 %
– Työnantajalle maksetulta ajalta (työnantaja maksaa äitiysajan palkkaa)	17%	17 %
– vähimmäistasoinen	675,98 €/kk	675,98 €/kk
Ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha	75 %	100 %
Kuntoutusraha (Kela, työeläkelait, LITA)	65 %	100 %
LITA-ansionmenetykskorvaukset	65 %	100 %
Aikuiskoulutustuki	65 %	100 %
Sairauspäiväraha ja erityishoitoraha	65 %	100 %
Vuorottelukorvaus	55 %	100 %
Työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha ja työmarkkinatuki	0 %	1 351,96 €/kk
Sairauspäiväraha peruspäivärahan jälkeen	0 %	1 351,96 €/kk
Kotihoidontuki	675,98 €/kk	1 351,96 €/kk
Opiskelu	675,98 €/kk	1 351,96 €/kk

Koska etuuden peruste voi olla vuosi- tai kuukausitasoinen ja etuutta maksetaan yleensä päiväkohtaisesti, etuuden perusteet on muunnettava päiväkohtaisiksi eläkkeen laskemista varten. Päiväkohtaiset etuuden perusteet kerrotaan etuuspäivien lukumäärällä, jotta saadaan etuuskohtainen vuosiansio.

2.4 Indeksit

Työuran aikaiset ansiotulot tarkistetaan eläkettä määrättäessä eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella. Vuonna 2012 palkkakerroin on 1,291 eli nousua edellisestä vuodesta on 3,03 prosenttia. Palkkakertoimessa palkansaajien ansiotason muutoksen paino on 0,8

ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,2. Palkkakertoimella tarkistetaan vuosittain myös työeläkelaeissa säädettyt rahamäärät, jotka säätelevät muun muassa eläkelakien mukaisen vakuuttamisen ja karttumisen ehtoja.

Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työeläkeindeksillä, jossa ansiotason muutoksen paino on 0,2 ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,8. Vuonna 2012 työeläkeindeksin pisteluku on 2407 eli nousua edellisestä vuodesta on 3,61 prosenttia.

Palkkakerroin ja työeläkeindeksi määrätään Tilastokeskuksen laskemien virallisten ansiotaso- ja kuluttajahintaindeksisarjojen perusteella. Ansiotasoindeksi mittaa kaikkien palkansaajien säännöllisen työajan ansioiden kehitystä. Palkkakerrointa ja työeläkeindeksiä laskettaessa ansiotasoindeksin muutoksesta vähennetään alle 53-vuotiaan palkansaajan työeläkemaksun kasvun osuus. Hintaindeksinä käytetään kansallista kuluttajahintaindeksiä. Ansiotason ja kuluttajahintojen toteutunutta vuosimuutosta mitataan kolmannesta vuosineljänneksestä kolmanteen vuosineljännekseen. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa palkkakertoimen ja työeläkeindeksin vuosittain lokakuun loppuun mennessä.

2.5 Elinaikakerroin

Vuodesta 2010 lähtien alkavat vanhuuseläkkeet on tarkistettu elinaikakerroimella, jonka avulla eläkkeet sopeutetaan automaattisesti elinajanodotteen muutoksiin.

Elinajanodotteen ollessa nousussa elinaikakerroin pienentää kuukausittain maksettavaa eläkettä, mutta ei kavenna eläkkeensaajan koko vanhuuseläkejälta maksettavaa eläkekertymää, jos eläkkeensaaja elää elinajanodotteen pidentymistä vastaavaan ikään.

Elinaikakerroin määrätään kullekin syntymävuosiluokalle 62 vuoden iässä. Vuodelle 2012 elinaikakerroin saa arvon 0,98351 ja se koskee vuonna 1950 syntyneiden vanhuuseläkkeitä. Kerroin koskee myös tätä nuorempina eläkkeelle siirtyviä, joilla on oikeus alempaan eläkeikään. Vuoden 2012 elinaikakerrointa sovelletaan myös tänä vuonna alkaviin työkyvyttömyyseläkkeisiin, kuitenkin ainoastaan työkyvyttömyyden alkuun mennessä karttu-neeseen eläkkeen osaan.

Tänä vuonna 63- tai 64-vuotiaana eläkkeelle siirtyvän eläke tarkistetaan ikäluokalle aiemmin vahvistetulla kertoimella. 65-vuotiaana tai vanhempana vuonna 2012 eläkkeelle jäävän eläkkeeseen elinaikakerroin ei vaikuta.

Taulukko 2.

Vuonna 2012 eläkkeelle siirtyvän elinaikakerroin iän mukaan.

Eläkkeellesiirtymisikä	Syntymävuosi	Elinaikakerroin
-62	1950–	0,98351
63	1949	0,98689
64	1948	0,99170
65	1947	1,00000

Elinaikakerroin vaikuttaa perhe-eläkkeeseen edunjättäjän eläkkeen kautta. Elinaikakerrointa ei sovelleta varsinaiseen perhe-eläkkeeseen vaan sen vaikutus on mukana edunjättäjän eläkkeessä, jonka pohjalta perhe-eläke on laskettu.

2.6 Perhe-eläke

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke. Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä tai hän oli osa-aikaeläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään eläkettä, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään.

Perhe-eläke voi olla enintään edunjättäjän täyden eläkkeen suuruinen. Leski ja lapset saavat alla olevan taulukon mukaisen osuuden edunjättäjän eläkkeestä.

Taulukko 3.

Perhe-eläkkeen osuudet.

Lasten lukumäärä	0	1	2	3	4–
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	6/12	10/12	12/12	12/12	12/12

Jos edunsaajina ei ole lapsia eikä leski ole eläkkeellä, leskelle maksetaan täyttä (6/12) leskeneläkettä kuuden kuukauden ajan. Sen jälkeen lesken omat laskennalliset eläketulot vähentävät leskeneläkettä. Lesken saamaa perhe-eläkettä, eli edunjättäjän eläkkeen puolikasta, vähentää se lesken eläketulo, joka ylittää 645,50 euroa kuukaudessa. Tämä leskeneläkkeen vähennyksen peruste kehittyi palkkakertoimen mukaisesti.

Vähennetty leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$$\text{Vähennetty leskeneläke} = 0,5 \times \text{edunjättäjän eläke} - 0,5 \times (\text{lesken oma eläke} - 645,50)$$

2.7 Osa-aikaeläke

Osa-aikaeläkkeen alaikäraja nostettiin vuoden 2011 alusta alkaen 60 vuoteen ja eläkkeen karttumisen ansion alenemasta poistettiin. Muutokset koskevat vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneiltä. Osa-aikaeläkkeen voi saada 60–67-vuotias vakuutettu, jolla on riittävästi työuraa eläkettä edeltävinä vuosina. Vuonna 1952 syntyneillä on vielä oikeus osa-aikaeläkkeeseen ennen 60 vuoden ikää.

Osa-aikaeläkkeen hakijan on siirryttävä kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön eikä hän saa saada muuta omaan työuraan perustuvaa eläkettä. Osa-aikatyöhön siirryttäessä ansioiden pitää pienentyä 35–70 prosenttiin aiemmista vakiintuneista ansioista.

Osa-aikaeläkkeen määrä on 50 prosenttia vakiintuneen ansion ja osa-aikaisten ansioiden erotuksesta (työansioden alenemasta). Eläkkeen määrä saa kuitenkin olla enintään 75 prosenttia osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä. Osa-aikaeläkkeen aikana työansioista karttuu vanhuuseläkettä.

Vuoden 2012 alusta osa-aikaeläke tarkistetaan, jos tulot ovat kasvaneet tai vähentyneet vähintään 15 prosenttia. Aiemmin tarkistus tehtiin jo 10 prosentin muutoksen seurauksena.

3 Kansaneläke ja takuueläke

Kansaneläkejärjestelmästä maksettavat kansaneläke- ja takuueläke-etuudet turvaavat perustoimeentulon, jos työeläketurva jää pieneksi tai sitä ei ole karttunut ollenkaan. Kansaneläkejärjestelmän hoidosta vastaa Kela. Kansaneläkejärjestelmän etuudet ja kansaneläkerahaston toimintakulut rahoitetaan täysin valtion budjetista.

3.1 Kansaneläkkeen määräytyminen

Kansaneläkelaeissa määritellyt ja Kelan maksamat eläkkeet ovat vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläke. Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke määräytyvät samalla tavalla. Perhe-eläkkeen määräytymisestä on kerrottu omassa luvussaan. Takuueläke täydentää edellä mainittuja eläkkeitä, jos kokoniseläke jää matalaksi.

Kansaneläkkeen määrä riippuu eläkkeensaajan ansioeläketuloista, perhesuhteista ja asumisajasta Suomessa. Kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2012 on yksin elävälle henkilölle 608,63 €/kk ja avo- tai avioliitossa asuvalle 539,85 €/kk. Kansaneläke pienenee eläketulojen kasvaessa siten, että täydestä kansaneläkkeestä vähennetään puolet ansioeläkkeestä. Kansaneläke alkaa pienentyä kuitenkin vasta, kun eläketulot ylittävät rajatulon, joka on 53,70 euroa kuukaudessa vuonna 2012. Pienin maksettava kansaneläke vuonna 2012 on 6,47 euroa kuukaudessa.

Kansaneläkejärjestelmässä vanhuuseläkkeen ikäraja on 65 vuotta. Varhennetun vanhuuseläkkeen ja takuueläkkeen voi saada 62-vuotiaana, jolloin varhennusvähennys on 0,4 prosenttia kuukautta kohti. Helmikuusta 2012 alkaen pitkäaikaistyötön voi siirtyä ilman varhennusvähennystä 62-vuotiaana työttömyysturvan lisäpäiviltä vanhuuseläkkeelle.

Jos vanhuuseläkkeen haluaa lykätä alkamaan myöhemmin kuin 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, eläkettä korotetaan 0,6 prosenttia kutakin lykättyä kuukautta kohti.

Kansaneläkkeen laskentakaava:

$$\text{Täysi kansaneläke} = 0,5 \times (\text{muut eläketulot} - \text{alempi rajatulo})$$

Kansaneläkejärjestelmän etuuksia tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksillä. Kansaneläkeindeksi määrätään vuosittain elinkustannusindeksin perusteella. Kansaneläkeindeksin pisteluku seuraavalle vuodelle lasketaan jakamalla kuluvan vuoden kolmannen neljänneksen kuukausien (heinä-, elo- ja syyskuun) elinkustannusindeksin pistelukujen kokonaislukuun ilmoitettu keskiarvo luvulla 1,16. Kansaneläkelaitos vahvistaa seuraavan kalenterivuoden kansaneläkeindeksin pisteluvun kunkin vuoden lokakuun loppuun mennessä ja uuden indeksin mukaisia etuuksia maksetaan seuraavan vuoden tammikuun alusta lähtien. Vuonna 2012 kansaneläkeindeksin pisteluku on 1565. Nousua edellisvuoteen on 3,8 prosenttia.

Taulukko 4.

Täysi kansaneläke vuonna 2012, €/kk.

	Täysi kansaneläke	Työeläke, jolla ei saa kansaneläkettä
Yksinäinen	608,63	1 257,96
Avo- tai avioliitossa	539,85	1 120,46

Kansaneläkettä laskettaessa otetaan eläketulona huomioon

- lakisääteiset työeläkkeet
- työnantajan järjestämät vapaaehtoiset eläkejärjestelyt
- työeläkkeen varhennetun vanhuuseläkkeen varhennusvähennys (perhe-eläkkeessä edunjättäjän varhennusvähennystä ei lisätä tuloksi)
- maatalousyrittäjien luopumistukeen sisältyvä MYEL-osa
- tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus- ja sotilasvammalain mukaiset korvaukset, mutta ei näihin maksettuja kertakorotuksia
- ne ulkomaiset eläkkeet, jotka eivät kuulu EY-asetuksen 883/2004 piiriin.

Kansaneläkettä laskettaessa henkilön työeläketuloa ei kuitenkaan ole

- 63 ikävuoden jälkeen tehdystä työstä karttunut työeläkkeen osa vuodesta 2005 alkaen
- työeläkkeen lapsikorotus
- työeläkkeen kuntoutuskorotus
- työeläkkeen lykkäyskorotus (ei myöskään perhe-eläkkeeseen sisältyvä)
- opiskelun ja alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ajalta karttunut osa (VEKL) (ei myöskään perhe-eläkkeeseen sisältyvä)
- työkyvyttömyyseläkkeeseen viiden vuoden jälkeen maksettava kertakorotus (ei myöskään perhe-eläkkeeseen sisältyvä).

Kansaneläkejärjestelmän leskeneläkkeessä lesken tulona otetaan huomioon työeläkejärjestelmän perhe-eläkkeen koko maksettava määrä. Myös perhe-eläkkeeseen sisältyvä edunjättäjän 63–67-vuotiaana ansaitsema 4,5 prosentin karttuma siis pienentää kansaneläkettä.

Ulkomailta maksettavat eläkkeet ja korvaukset pienentävät tietyin edellytyksin kansaneläkettä. Kansaneläkettä eivät kuitenkaan pienennä EU/ETA-maista saadut, henkilön omaan vakuutusaikaan perustuvat työ- ja kansaneläkettä vastaavat EU:n sosiaaliturva-asetuksen 1408/71 tai perusasetuksen 883/2004 piiriin kuuluvat lakisääteiset eläkkeet. Kansaneläkkeessä otetaan huomioon vain puolison vakuutuskausiin perustuvat eläkkeet, sosiaaliturvasopimusmaista saadut omat ja puolison vakuutuskausiin perustuvat eläkkeet sekä EU/ETA-maiden lisäeläkkeistä ne, jotka eivät kuulu asetuksen 1408/71 tai 883/2004 piiriin.

Kansaneläkelaitos laskee kansaneläkkeen määrän käyttäen vuositasoisia euromääriä. Työeläkkeen määrä kuukaudessa kerrotaan kahdellatoista ja pyöristetään lähimpään euroon. Rajatulot ovat laskennassa vuositasoisina. Lopullinen kansaneläke maksetaan kuukausitasoiseksi muunnettuna lähimpään senttiin pyöristettynä.

3.2 Perhe-eläke

3.2.1 Leskeneläke

Kansaneläkelain mukaiseen leskeneläkkeeseen on oikeus vain alle 65-vuotiaalla leskellä. Leskeneläkettä maksetaan silloin, kun leski ja edunjättäjä olivat avioliitossa ja he olivat menneet naimisiin ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta. Avopuolison kuoleman jälkeen leski ei voi saada leskeneläkettä, mutta avopuolison lapset voivat saada Kelasta lapseneläkettä.

Leskeneläke muodostuu alku- ja jatkoeläkkeestä. Leskellä on oikeus alkueläkkeeseen kuuden kuukauden ajan puolison kuoleman jälkeen. Alkueläke on vakiomääräinen, eivätkä siihen vaikuta lesken omat tulot tai omaisuus. Vuonna 2012 alkueläkkeen määrä on 313,90 euroa kuukaudessa.

Jos leskellä on huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi, lesken jatkoeläke on vähintään perusmäärän (98,32 euroa) suuruinen ja lisäksi voidaan maksaa tuloista riippuen täydennysmäärää. Täydennysmäärää ei jää maksettavaksi, jos tulot ylittävät 1 074,30 €/kk (avo- tai avioliitossa olevalla 936,71 €/kk).

Jatkoeläkkeenä voidaan maksaa vain tuloista riippuvaa täydennysmäärää, jos leskellä ei ole huollettavanaan alle 18-vuotiasta lasta. Jos leskellä on tuloja enemmän kuin 53,70 euroa kuukaudessa, tädestä täydennysmäärästä vähennetään puolet ylimenevistä tuloista¹. Leskeneläkettä ei jää maksettavaksi, jos tulot ylittävät 1 061,38 €/kk (avo- tai avioliitossa olevalla 923,80 €/kk).

Taulukko 5.

Leskeneläkkeen määrä vuonna 2012, €/kk.

Alkueläke (6 kk)	313,90
Jatkoeläke täysimääräisenä, kun alle 18-vuotiaita lapsia	608,63
Jatkoeläke täysimääräisenä, kun ei alle 18-vuotiaita lapsia	
– yksin asuva	510,31
– avo- tai avioliitossa	441,53

3.2.2 Lapseneläke

Lapseneläkettä maksetaan alle 18-vuotiaalle edunjättäjän omalle lapselle, ottolapselle tai lapselle, jonka elatuksesta edunjättäjä vastasi. Päätoimisesti opiskeleva 18 vuotta täyttänyt voi saada Kelalta ns. koululaiseläkettä 21 vuoden iän täyttämiseen asti. Siihen kuuluu vain lapseneläkkeen perusmäärä. Jos lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat ovat kuolleet, lapseneläke maksetaan kummankin jälkeen erikseen (täysorpo).

¹ Lesken jatkoeläkkeessä tuloina otetaan huomioon 60 prosenttia työtuloista, työttömyysturvasta, sairauspäivärahas- ta ja lasten kotihoidon tuen hoitorahasta. Täysimääräisinä otetaan huomioon lesken omat eläkkeet, leskelle puolison jäl- keen maksetut perhe-eläkkeet, korkotulot ja osingot, muut pääomatulot ja YEL- ja MYEL-työtulo.

Lapseneläkkeeseen kuuluu tuloista riippumaton perusmäärä sekä täydennysmäärää, jota maksetaan, jos muut kuin Kelan maksamat perhe- tai huoltoeläkkeet ovat alle 228,38 euroa kuukaudessa.

Lapseneläkkeen laskentakaava:

$$\text{perusmäärä} + (\text{täysi täydennysmäärä} - 0,5 \times (\text{muut perhe-eläkkeet} - \text{rajatulo}))$$

Taulukko 6.

Lapseneläke vuonna 2012, €/kk.

Perusmäärä	57,76
Lapsen täydennysmäärä	87,36
Täysi lapseneläke	145,12
Rajatulo = tulo, jolla saa täyden eläkkeen	53,70

3.3 Takuueläke

Takuueläke on tarkoitettu pienten eläketulojen saajille. Takuueläkettä ei kuitenkaan makseta, jos henkilö saa pelkästään osa-aikaeläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä tai perhe-eläkettä. Takuueläke on veronalainen etuus ja sitä maksetaan vain Suomessa asuville henkilöille.

Takuueläke on Kelan hoitama eläke-etuus ja se korottaa vähimmäiseläkkeen määrän 713,73 euroon kuukaudessa. Vähimmäiseläke korotetaan samaan tasoon sekä yksinasuvilla että avo- tai avioliitossa asuvilla. Suurimmillaan takuueläke on normaalitilanteissa parisuhteessa olevalla, joka saa pelkkää kansaneläkettä. Takuueläkkeen määräksi tulee tällöin 173,88 €/kk. Pienin maksettava takuueläke on 6,47 €/kk. Takuueläkettä tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksillä.

Takuueläkkeeseen ei lasketa lykkäyskorotusta, mutta siihen sovelletaan samaa varhenuusvähennystä kuin kansaneläkkeeseen. Näin takuueläke voidaan myöntää kansaneläkkeen tavoin aikaisintaan 62-vuotiaana.

Takuueläkkeen määrään vaikuttavat henkilön saamat muut, myös ulkomailta saadut, eläketulot. Siihen eivät vaikuta eläkettä saavan hoitotuki, rintamalisät eikä eläkkeen lapsikorotus. Takuueläkettä eivät myöskään pienennä ansiotulot, pääomatulot eikä omaisuus tai omaishoidon tuki. Takuueläke otetaan kuitenkin tulona huomioon eläkkeensaajan asumistukea laskettaessa.

65 vuotta täyttäneillä tai 16 vuotta täyttäneillä ja kansaneläkelain mukaisesti työkyvyttömillä maahanmuuttajilla on myös oikeus takuueläkkeeseen, jos asumisaikavaatimukset täyttyvät. Takuueläke korvasi Kelan maksaman maahanmuuttajien erityistuen. Takuueläkettä voi saada 65 vuotta täyttänyt tai työkyvytön maahanmuuttaja asuttuaan Suomessa vähintään kolme vuotta.

Takuueläkkeen laskentakaava:

713,73 – muut eläketot

3.4 Asumisaikavaatimukset ja Kelan maksamien eläkkeiden suhteuttaminen asumisaikaan

Kansaneläkettä ja takuueläkettä voi saada Suomessa asuva henkilö, jos hän on 16 vuotta täytettyään asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan. Nuorelle henkilölle myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen ja sen perusteella myönnettävän takuueläkkeen suhteen ei edellytetä asumisaikavaatimusta.

Perhe-eläkkeen voi saada, jos edunjättäjä oli 16 vuotta täytettyään asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan. Leskeneläkkeen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että myös leski on asunut Suomessa ennen edunjättäjän kuolemaa vähintään kolmen vuoden ajan 16 vuotta täytettyään ja muuttanut Suomeen vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta. Lapseneläkkeen osalta edellytetään, että lapsi on asunut Suomessa edunjättäjän kuollessa tai muuttanut Suomeen vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta.

Sosiaaliturva-asetusta 1408/71 tai perusasetusta 883/2004 sovellettaessa henkilön muussa valtiossa täytyneet vakuutuskaudet otetaan tarvittaessa huomioon laskettaessa asumisaikaa, jos Suomessa asuttua aikaa on vähintään yksi vuosi.

Jos asumisaikavaatimukset täyttyvät, mutta hakija tai edunjättäjä on asunut Suomessa alle 80 prosenttia 16 vuoden iän täyttämisen ja eläkkeen alkamisen tai 65 vuoden täyttämisen välisestä ajasta, suhteutetaan kansaneläke sekä leskeneläke Suomessa asuttuun aikaan. Lapsen eläkettä ja takuueläkettä ei suhteuteta asumisaikaan.

3.5 Eläkkeensaajan asumistuki

Eläkkeensaajien asumistukea voivat hakea pienituloiset 65 vuotta täyttäneet henkilöt tai alle 65-vuotiaat eläkkeensaajat, jotka asuvat pysyvästi Suomessa vuokra- tai omistusasunnoissa. Jos molemmat puoliset saavat asumistukeen oikeuttavia eläkkeitä tai ovat täyttäneet 65 vuotta, he hakevat asumistuen yhteisesti kummallekin ja tuki maksetaan heille puoliksi.

Eläkkeensaajien asumistukea ei makseta osatyökyvyttömyyseläkkeen tai osa-aikaeläkkeen saajille, eikä alle 65-vuotiaana varhennettua Kelan vanhuuseläkettä tai työeläkelakien mukaista vanhuuseläkettä saaville. Asumistuen maksaminen jatkuu kuitenkin, kun työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke muuttuu työeläkelakien mukaiseksi vanhuuseläkkeeksi ennen 65 vuoden ikää.

Vuonna 2012 asumistukea voidaan maksaa, jos hakijalla on asumiskustannuksia vähintään 683 euroa vuodessa. Pienin maksettava asumistuki on 6,47 euroa kuukaudessa. Eläkkeensaajien asumistuki on 85 prosenttia hyväksyttävistä asumismenoista, jotka ylittävät omavastuuosuuden. Perusomavastuu on kaikilla hakijoilla 590,79 euroa vuodessa. Hakijan ja hänen puolisonsa tuloista riippuen perusomavastuun päälle voidaan laskea lisäomavastuu. Lisäomavastuu on 40 prosenttia siitä tulojen osasta, joka ylittää perhesuhteiden mukaisesti

määräytyvät tulorajat. Eläkkeensaajien asumistuen suuruuteen vaikuttavat lähes kaikki omat ja puolison jatkuvasti saamat tulot. Asumistukea ei suhteuteta asumisaikaan.

Asumistuen laskentakaava:

$$0,85 \times (\text{hyväksytyt asumiskustannukset} - (\text{perusomavastuu} + \text{mahdollinen lisäomavastuu}))$$

Asumiskustannusten enimmäismäärät määräytyvät asuinkunnan ja samassa asunnossa asuvien lasten lukumäärän perusteella. Enimmäismääriä korotetaan 20 prosentilla, jos asumistuen saajan luona asuu 1–2 alle 16-vuotiasta lasta ja 40 prosentilla, jos hänen luonaan asuu vähintään kolme lasta (taulukko 7).

Taulukko 7.

Asumiskustannusten enimmäismäärät vuonna 2012, €/v.

	I kuntaryhmä	II kuntaryhmä	III kuntaryhmä
Lapseton	7 136	6 562	5 757
1–2 lasta	8 563	7 874	6 908
3– lasta	9 990	9 187	8 060

Kuntaryhmä I Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa.

Kuntaryhmä II Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti.

Kuntaryhmä III muut kunnat.

Taulukko 8.

Lisäomavastuun tulorajat vuonna 2012.

	€/v	€/kk
Yksin asuva	8 397	699,75
Puoliso, jolla ei oikeutta asumistukeen	12 308	1 025,67
Puoliso, jolla oikeus asumistukeen	13 488	1 124

Taulukko 9.

Enimmäismääräinen asumistuki vuonna 2012, €/kk.

	I kuntaryhmä	II kuntaryhmä	III kuntaryhmä
Lapseton	463,62	422,96	365,94
1–2 lasta	564,70	515,89	447,47
3– lasta	665,78	608,90	529,07

3.6 Muut lisät

Alla olevaan taulukkoon on koottuna eläkkeensaajan hoitotukien, lapsikorotuksen, rintamalisien ja veteraanilisän määrät vuonna 2012. Eläkkeensaajien hoitotuesta säädetään vammaistukilaissa, ja siitä korvataan sairaan ja vammaisen eläkkeensaajan kotona asumisen kuluja ja erityiskustannuksia. Eläkkeensaajan hoitotukia ovat perus-, korotettu- ja ylin hoitotuki, joita myönnetään avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella.

Kela myöntää lapsikorotusta eläkkeensaajille alle 16-vuotiaista lapsista. Sotaveteraanit voivat saada rintamalisää ja ylimääräistä rintamalisää. Lisäksi ylimääräistä rintamalisää ja korotettua tai ylintä hoitotukea saaville Kela maksaa veteraanilisää.

Taulukko 10.

Muiden lisien määriä vuonna 2012, €/kk.

Asumisaikaan suhteutettavat eläkkeensaajan vammaisetuudet		Asumisaikaan suhteuttamattomana maksettavat eläke-etuuden osat	
Perushoitotuki	59,73	Lapsikorotus	21,23
Korotettu hoitotuki	148,69	Rintamalisä	47,55
Ylin hoitotuki	314,41	Ylimääräinen rintamalisä	25–45 % 98,32 euroa ylittävästä kansaneläkkeen määrästä (vähintään 6,09 €, enintään 229,64 €)
		Veteraanilisä	52,09

4 Verotus

Veronalaista tuloa ovat tietyin rajoituksin verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot. Tuloista on oikeus vähentää niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot (luonnolliset vähennykset). Tulo jaetaan pääomatuloon ja ansiotuloon. Ansiotuloa on muu kuin pääomatuloksi määriteltävä tulo, esimerkiksi palkka ja eläke.

Työeläke, kansaneläke ja takuueläke ovat verotettavaa ansiotuloa. Verotonta tuloa ovat kuitenkin esimerkiksi kansaneläkkeen lapsikorotus, eläkkeensaajien hoitotuki, rintamalisä, veteraanilisä ja asumistuki.

Vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen perustuva eläke ja muu vakuutussuoritus on veronalaista pääomatuloa vuoden 2005 alusta voimaan astuneen lain mukaan. Aikaisemmin vapaaehtoinen eläkevakuutus kuului ansiotuloverotuksen piiriin. Työnantajan järjestämä kollektiivinen lisäeläke ja kertamaksullinen eläke kuuluvat ansiotuloverotuksen piiriin.

4.1 Vähennykset ansiotuloverotuksessa

Puhdas ansiotulo lasketaan vähentämällä ansiotulosta tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot (luonnolliset vähennykset). Valtionverotuksen verotettava ansiotulo saadaan vähentämällä puhtaasta ansiotulosta valtionverotuksen vähennykset ja kunnallisverotuksen verotettava tulo vähentämällä puhtaasta ansiotulosta kunnallisverotuksen vähennykset.

Lisäksi verosta tehtäviä vähennyksiä ovat valtionverotuksen työtulovähennys, valtionverotuksen invalidivähennys, elatusvelvollisuusvähennys, kotitalousvähennys, alijäämähyvitys ja erityinen alijäämähyvitys.

Tässä on käsitelty vain muutamia eläkkeensaajan ja palkansaajan oleellisimpia vähennyksiä. Vähennyksistä on kerrottu lisää liitteessä 1.

KUNTA ANSIOTULOT YHTEENSÄ – Tulonhankkimismenot	VALTIO ANSIOTULOT YHTEENSÄ – Tulonhankkimismenot
PUHDAS ANSIOTULO – Pakolliset vakuutusmaksut – Kollektiivisen lisäeläketurvan maksut – Veronmaksukyvyyn alentumisväh. – Eläketulovähennys – Merityötulovähennys – Invalidivähennys – Opintorahavähennys – Ansiotulovähennys – Perusvähennys	PUHDAS ANSIOTULO – Pakolliset vakuutusmaksut – Kollektiivisen lisäeläketurvan maksut – Veronmaksukyvyyn alentumisväh. – Työtulovähennys – Eläketulovähennys – Merityötulovähennys
KV. VEROVUODEN ANSIOTULO – Vanhat tappiot	VV. VEROVUODEN ANSIOTULO – Vanhat tappiot
= KV. VEROTETTAVA ANSIOTULO	= VV. VEROTETTAVA ANSIOTULO

4.1.1 Eläkkeensaajan vähennykset

Eläketuloa saavan verovelvollisen puhtaasta ansiotulosta vähennetään kunnallisverotuksessa eläketulovähennys. Eläketulovähennys on vuonna 2012 enintään 8 530 euroa tai tätä pienempi eläketulon määrä. Vähennys pienenee 55 prosentilla siltä osin, kun puhdas ansiotulo ylittää täyden eläketulovähennyksen määrän.

Eläketulovähennys määräytyy kansaneläkkeen täyden määrän perusteella. Siten se nousee kansaneläkkeen indeksikorotusten ja tasokorotusten seurauksena. Kunnallisverotuksessa pienituloiselle eläkkeen- tai palkansaajalle myönnetään myös perusvähennys. Perusvähennyksen määrää korotettiin edellisvuodesta 600 eurolla 2 850 euroon. Perusvähennyksen poistumaprosentti säilyy 20 prosentissa täyden vähennysmäärän ylittävistä tuloista.

Eläketulovähennyksen sekä perusvähennyksen johdosta pienituloisen eläkkeensaaja ei maksa kunnallisveroa alle 10 369 euron vuosieläkkeestä (kuukausitasolla 864 €). Edellisvuonna kunnallisveroa perittiin 9 622 euron ylittävistä eläketulosta lähtien. Enimmäisvähennyksen nousu ulottaa kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen 24 039 euroon, joka on 1014 euroa enemmän kuin edellisvuonna.

Valtionverotuksessa eläketulovähennyksen kasvattamisella on pyritty keventämään eläketulojen verotusta 2000-luvun loppupuolelta lähtien. Täysi eläketulovähennys lasketaan kertomalla täyden kansaneläkkeen määrä erikseen määrättävällä kertoimella ja vähentämällä tästä luvusta tuloveroasteikon alimman verotettavan tulon määrä. Vuonna 2012 eläketulovähennyksen parametrit pidettiin edellisvuoden tasolla, kertoimen ollessa 3,80 ja poistumaprosentin 44.

Valtionverotuksen eläketulovähennyksen täysi määrä nousi edellisvuoden 11 150 eurosta 11 660 euroon. Myös eläketulovähennyksen täyttä määrää laskettaessa käytettävä alimman verotettavan tulon raja nousi 15 600 eurosta 16 100 euroon. Valtionverotuksessa alin verotettava eläketulo on myös noussut lähes 860 euroa edellisvuodesta 22 841 euroon.

Taulukko 11.

Eläketulovähennyksen täysi määrä sekä vuosituloraja, josta alkaen eläkkeensaaja alkaa maksaa veroa ja vuosituloraja, josta alkaen vähennystä ei saa enää lainkaan.

	Täysi vähennys	Eläke, josta alkaen veroa	Eläke, josta ei enää vähennystä
Kunnallisverotus	8 530	10 369	24 039
Valtionverotus	11 660	22 841	38 160

Invalidivähennyksen voi saada henkilö, jonka invaliditeettiprosentti on vähintään 30 prosenttia. Invalidivähennys tehdään viran puolesta henkilöille, jotka saavat työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea. Valtionverotuksen invalidivähennys tehdään verosta, ja sen suuruus on haitta-asteen mukainen osa 115 eurosta. Kunnallisverotuksen invalidivähennys lasketaan vain, jos verovelvollisella on muuta ansiotuloa kuin eläketuloa. Vähennys on haitta-asteen suuruinen osa 440 eurosta, mutta enintään muun puhtaan ansiotulon kuin eläketulon verran. Kunnallisverotuksessa vähennys tehdään puhtaasta ansiotulosta.

4.1.2 Palkansaajan vähennykset

Palkansaaja saa tulonhankkimis-, ansiotulo- ja työtulovähennyksen. Palkansaajan maksamat työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksu ovat vähennykelpoisia verotuksessa.

Kunnallisverotuksen ansiotulovähennys määräytyy samoin perustein vuonna 2012 kuin kolmena edellisvuotena. Vähennys on 51 prosenttia tulojen 2 500 euroa ylittävältä osalta tulojen 7 230 euron määrään saakka ja sen ylittävältä osalta 28 prosenttia. Vähennyksen enimmäismäärä on 3 570 euroa. Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ylittäessä 14 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 4,5 prosentilla puhtaan ansiotulon 14 000 euroa ylittävältä osalta.

Valtionverotuksen työtulovähennys lasketaan samojen ansiotulojen perusteella kuin kunnallisverotuksen ansiotulovähennys. Vähennys tehdään verosta. Vuonna 2012 valtionverotuksen työtulovähennys on 7,1 prosenttia ansiotulojen 2 500 euroa ylittävästä osasta. Vuodelle 2012 työtulovähennyksen enimmäismäärää korotettiin 945 euroon. Verovelvollisen puhtaan tulon ylittäessä 33 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 1,1 prosentilla puhtaan ansiotulon 33 000 euroa ylittävältä osalta. Jos valtion tulovero ei riitä vähennyksen tekemiseen, käyttämättä jäänyt osuus vähennetään kunnallisverosta, kirkollisverosta ja sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksusta näiden suhteessa.

Kunnallisverotuksen ansiotulovähennys ulottuu noin 94 000 euron vuosituloihin ja valtionverotuksen työtulovähennys noin 119 500 euron vuosituloihin asti. Vuonna 2011 työtulovähennys ulottui noin 95 300 euron tuloihin saakka.

4.2 Valtionvero ja kunnallisvero

Valtiolle suoritetaan tuloveroa verotettavasta ansiotulosta progressiivisen tuloveroasteikon mukaan. Vuonna 2012 valtion tuloveroasteikkoa muutettiin korottamalla asteikon kaikkien tuloluokkien tulo rajoja reilulla kolmella prosentilla. Lisäksi ylintä marginaaliveroprosenttia alennettiin 0,25 prosenttiyksiköksi.

Taulukko 12.

Valtion tuloveroasteikko vuonna 2012.

Verotettava tulo, €	Vero alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylittävästä tulon osasta, %
16 100–23 900	8	6,5
23 900–39 100	515	17,5
39 100–70 300	3 175	21,5
70 300–	9 883	29,75

Ansiotulosta suoritetaan kunnallisveroa kotikunnalle kunnan tuloveroprosentin perusteella. Kirkollisveron määrä lasketaan kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotulosta seurakunnan tuloveroprosentin mukaan. Myös sairaanhoitomaksu lasketaan kunnallisverotuksessa verotettavasta tulosta.

Keskimääräinen kunnallisveroprosentti on noussut edellisvuodesta 0,09 prosenttiyksikköä. Palkansaajan sekä eläkkeensaajan sairaanhoitomaksu nousi 0,03 prosenttiyksikköä. Keskimääräinen kirkollisvero nousi 0,06 prosenttiyksikköä.

Taulukko 13.

Kuntien ja kirkon tuloveroprosentit sekä sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu vuonna 2012.

	Kunnallisvero-%	Kirkollisvero-%
Helsinki	18,50	1,0
Espoo	17,75	1,0
Vantaa	19,00	1,0
Turku	18,75	1,0
Tampere	19,00	1,25
Keskimäärin koko maa	19,25	1,40
Palkansaajan sairaanhoitomaksu	1,22	
Eläkkeensaajan sairaanhoitomaksu	1,39	

4.3 Eläkkeensaajien ja palkansaajien verotus

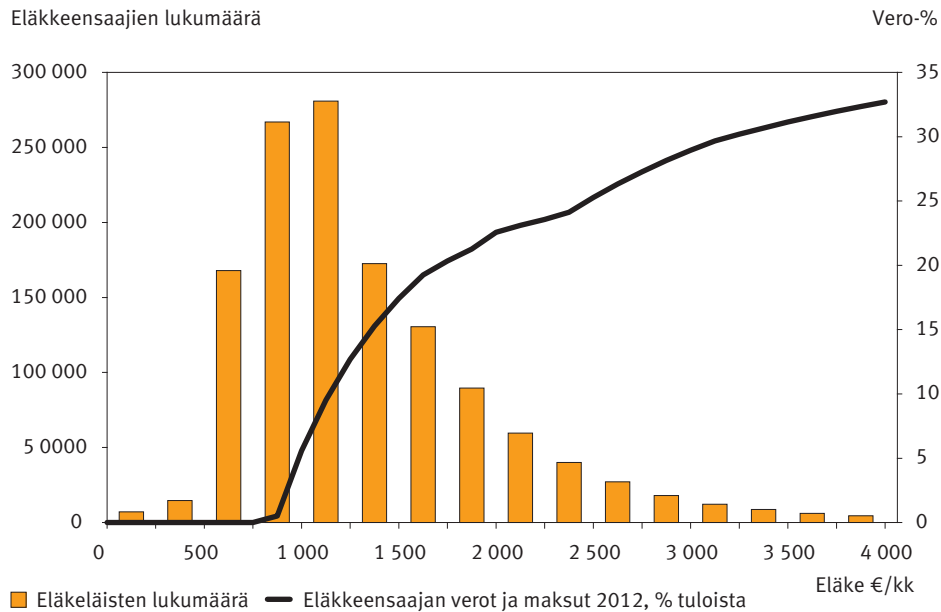
Lakisääteisten eläkkeiden verotus määräytyy pääosin samoin kuin muidenkin ansiotulojen verotus. Eläketulon ja palkkatulon vero- ja maksurasite eroavat kuitenkin erilaisten verovähennysten ja sosiaalivakuutusmaksujen takia.

Eläketulosta myönnetään eläketulovähennys. Palkansaaja saa puolestaan tulonhankkimisvähennyksen ja työtulovähennyksen sekä maksaa työeläkemaksua (5,15/6,5 %), työttömyysvakuutusmaksua (0,6 %) sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksua (0,82 %), jotka ovat vähennyskelpoisia verotuksessa.

Kuviossa 1 näkyy, että eläkkeensaajia on eniten tulotasolla, jolla eläkkeestä ei makseta veroa tai veroprosentti on pieni. Noin 70 prosentilla eläkeläisistä eläke jää alle 1 500 euron, jolloin veroprosentti on alle 17. Vuonna 2012 alle 865 euron eläkkeistä ei mene veroa ja tämän rajan alle jää eläkeläisistä reilut 20 prosenttia. Yli 25 prosentin veroja maksaa alle kymmenen prosenttia eläkeläisistä.

Kuvio 1.

Suomessa asuvien omaeläkkeensaajien (ei osa-aikaeläke) kokonaiseläkejakauma vuonna 2010 sekä eläkkeensaajan vero- ja maksuprosentti vuonna 2012.

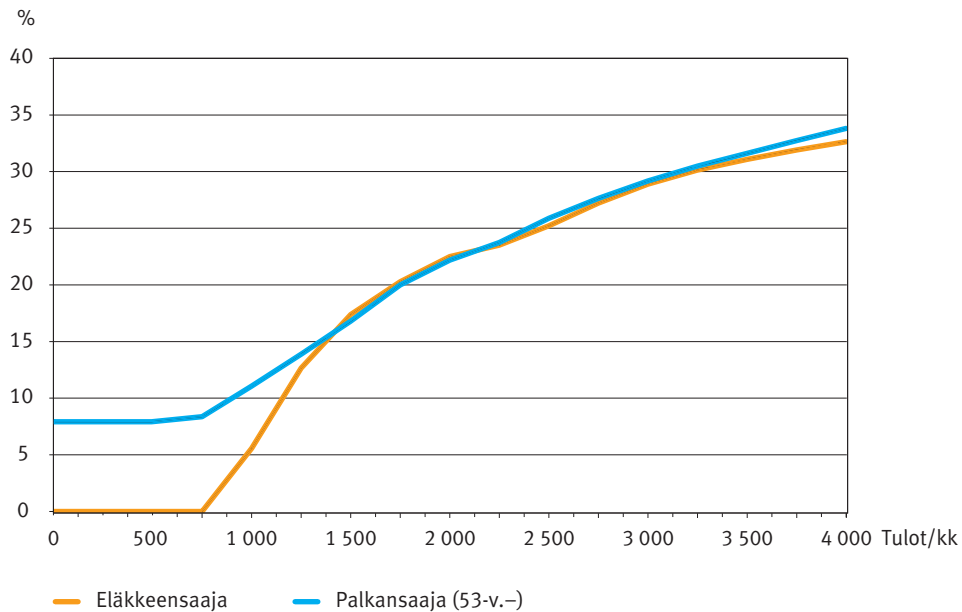
Seuraavissa kuvissa ja taulukoissa on verrattu palkansaajan ja eläkkeensaajan verotusta eri tulotasolla. Eläketulovähennysten ansiosta eläkkeensaajan käteen jäävä tulo on alemmissa tuloluokissa suurempi kuin palkansaajan samalla tulotasolla.

Eläketulon verotus on ollut vuosina 2008–2011 kaikilla tulotasolla matalampi kuin palkansaajan vero- ja maksuprosentti, jossa on otettu huomioon myös palkansaajan työeläkemaksu (53–67-v.) ja työttömyysvakuutusmaksu. Vuonna 2012 eläkkeensaajan verotus kevenee edellisvuoteen verrattuna, mutta 1 400–2 150 euron tuloilla eläkkeensaajan vero- ja maksuprosentti on pääosin palkansaajan prosenttia korkeampi. Enimmillään ero on noin 0,7 prosenttiyksikköä 1 600 euron tulotasolla, kun taas 1 900 euron tuloilla eläkkeensaajan vero- ja maksurasitus on palkansaajaa hiukan kevyempi.

Eläke- ja palkkatulojen vero- ja maksuprosentin muutos viime vuodesta vaihtelee eri tulotasolla. Eläkkeen verotus kevenee enimmillään noin 2,5 prosenttiyksikköä 1 000 euron tulotasolla. Kevennys on 1 500 euron tasolla noin 1 prosenttiyksikkö ja tätä korkeammalla tulotasolla enimmillään 0,6 prosenttiyksikköä.

Kuvio 2.

*Palkansaajan (53 v täytt.) ja eläkkeensaajan verot ja maksut vuonna 2012, prosenttia tuloista.
(Kuukausitulo on vuositulo/12)*

Taulukko 14.

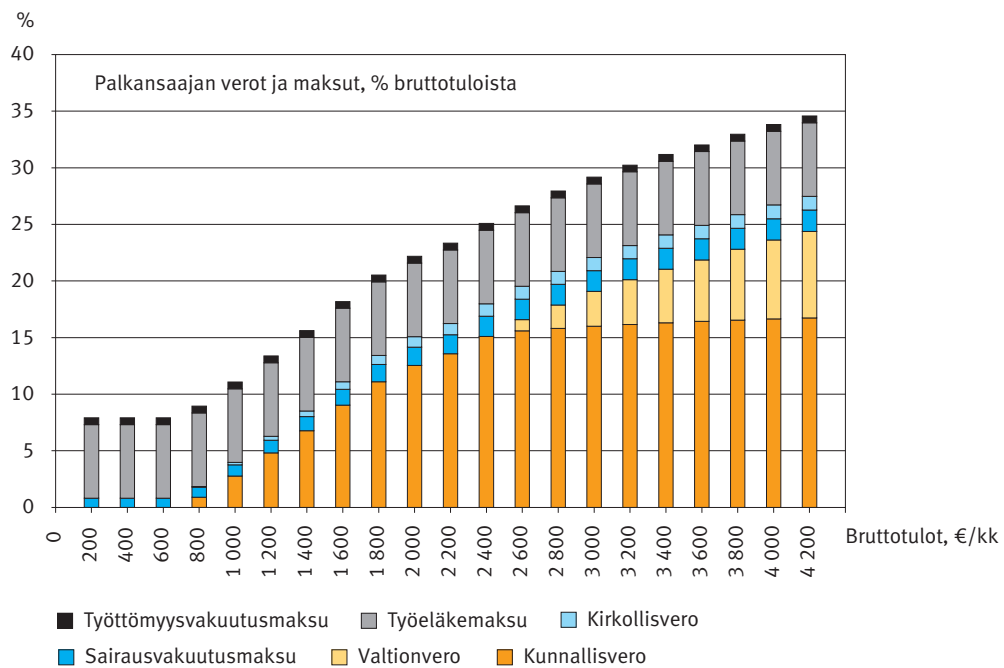
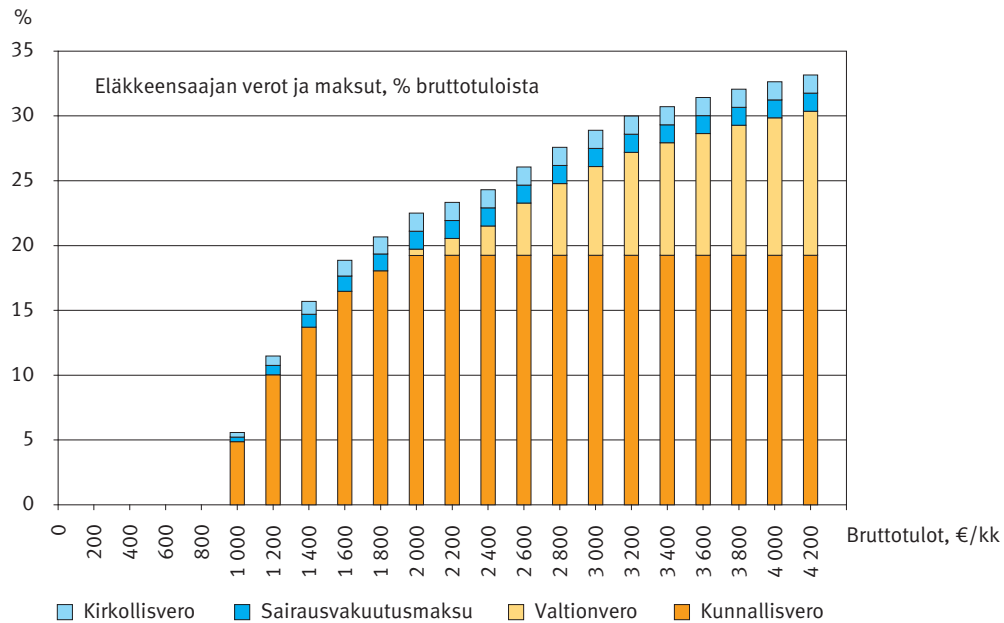
Verot ja maksut vuonna 2012, prosenttia tuloista.

Tulot kk (vuositulo/12)	Eläkkeensaaja	Palkansaaja, alle 53-v.	Palkansaaja, 53-v.-
500	0	6,6	7,9
750	0	7,4	8,4
1 000	5,6	10,1	11,1
1 250	12,7	12,9	13,9
1 500	17,4	15,9	16,8
1 750	20,3	19,1	20,0
2 000	22,5	21,2	22,2
2 250	23,5	22,9	23,7
2 500	25,2	25,1	25,9
2 750	27,2	26,8	27,6
3 000	28,9	28,4	29,2
3 500	31,1	30,8	31,6
4 000	32,6	33,1	33,8
5 000	34,8	36,3	37,0
6 000	36,5	38,4	39,2
7 000	38,7	40,7	41,4
8 000	40,3	42,7	43,4

Kuviossa 3 on verrattu eläkkeensaajan ja palkansaajan (53 v täytt.) verotuksen ja maksujen rakennetta eri tulotasoilla. Palkansaajalla työeläkemaksu muodostaa erityisesti pienillä tuloilla merkittävän osan vero- ja maksuprosentista.

Kuvio 3.

Eläkkeensaajan ja palkansaajan (53 v täytt.) verojen ja maksujen rakenne eri tulotasoilla vuonna 2012, prosenttia bruttotuloista.

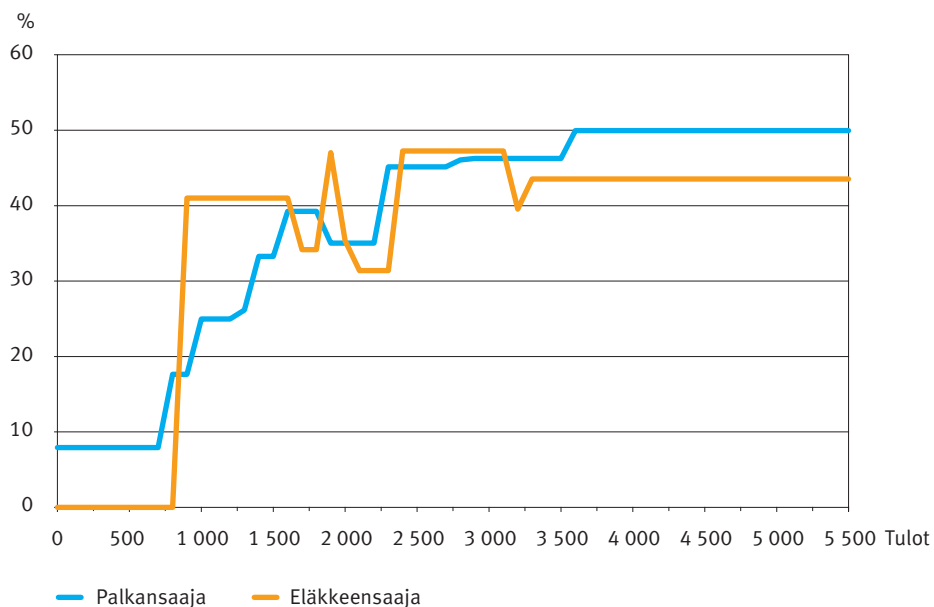

Kuviossa 4 on esitetty palkansaajan ja eläkkeensaajan tulonlisäyksestä veroihin ja maksuihin menevä osuus eri tulotasolla. Kunnallisverotuksen eläketulovähennys ja perusvähennys pienenevät tulojen kasvaessa, joten eläkkeiden verotus kiristyy voimakkaasti 900–1 600 euron tulotasolla. Tällä tuloalueella eläkkeensaaja maksaa tulonlisäyksestä veroa noin 40 prosenttia.

Eläkkeensaajan marginaalivero nousee 47 prosenttiin 2 400 euron kuukausituloilla kun valtionveroasteikossa noustaan (vähennysten jälkeen) toiselle portaalle, eli 23 900 euron rajalle. Lisätulosta maksetaan korkeaa veroa tällä tulotasolla myös, koska valtionverotuksen eläketulovähennys pienenee tulojen kasvaessa ja loppuu noin 3 200 euron tuloilla. Marginaaliverot säilyvät 3 300 eurosta tarkasteluvälin loppuun, eli 5 500 euroon saakka reilussa 43 prosentissa.

Kuvio 4.

Palkansaajan ja eläkkeensaajan marginaaliveroaste vuonna 2012 eri tulotasolla.

4.4 Eläkkeensaajan palkkatulon verotus

Eläkkeensaajan palkkatuloa verotetaan kuten mitä tahansa palkkatuloa. Muut ansiotulot pienentävät eläketulovähennystä; kun vähennys pienenee, veroprosentti kasvaa. Toisaalta varsinaisesta palkkatulosta saa tulonhankkimisvähennyksen sekä ansiotulovähennyksen ja työtulovähennyksen. Työttömyysvakuutusmaksua ei peritä 65 vuotta täyttäneen saamasta palkasta eikä työeläkemaksua ja sairausvakuutuksen päivärahamaksua 68 vuotta täyttäneen saamasta palkasta.

4.5 Kansainväliset tilanteet

Ulkomailla pysyvästi asuvien eli rajoitetusti verovelvollisten Suomesta saamia eläkkeitä alettiin vuodesta 2006 alkaen verottaa samalla tavalla kuin Suomessa asuvien eläkkeitä. Veroprosentti, vähennykset ja veroilmoitusmenettely ovat samat kuin Suomessa asuvilla. Aiemmin ulkomailla asuvien eläkkeistä perittiin 35 prosentin lähdevero. Ulkomaisen eläkkeensaajan kaikki verot, myös keskimääräisen kunnallisveroprosentin mukainen laskennallinen kunnallisvero, menevät valtiolle.

Joissain tilanteissa Suomen ja henkilön asuinvaltion välisen verosopimusten perusteella eläkettä ei veroteta lainkaan Suomessa, vaan ainoastaan eläkkeensaajan asuinvaltiossa.

Ulkomailta maksettava eläke on usein verotettu jo maassa, josta eläkettä maksetaan. Tällöin Suomessa ei määrätä eläkkeestä tuloveroa, mutta eläke korottaa Suomesta saadun tulon veroa. Joistain maista saatua eläkettä ei veroteta kyseisessä maassa ja silloin Suomi verottaa eläkkeen normaalisti.

Yksittäisestä maasta saadun eläkkeen verokohtelu selviää Suomen ja kyseisen maan välisestä verosopimuksesta, jotka tehdään kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi. Suomella on sopimus yli 60 valtion kanssa. Ulkomaisesta eläkkeestä määrätään tavallisesti Suomessa vakuutetun eläkkeensaajan sairaanhoitomaksu.

4.6 Pääomatuloverotus

Verotettavasta pääomatulosta maksettavaa tuloveroa korotettiin 28 prosentista 30 prosenttiin, ja verotus muutettiin progressiiviseksi siten, että pääomatulon verokanta on 50 000 euroa ylittävältä osalta 32 prosenttia. Myös vapaaehtoinen eläkevakuutus on kuulunut pääomatuloverotuksen piiriin vuoden 2005 alusta lähtien.

4.6.1 Vähennykset pääomatuloverotuksessa

PÄÄOMATULOT YHTEENSÄ
– Tulonhankkimiskulut
PUHDAS PÄÄOMATULO
– Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen maksut
– Pitkäaikaisäästämissopimuksen maksut
– Metsävähennys
– Metsätalouden pääomatulosta tehtävät muut vähennykset
– Tulolähteiden tappiot
– Asunto-, opinto- ja tulonhankkimisvelan korot
VEROVUODEN PÄÄOMATULO
– Vanhat tappiot
= VEROTETTAVA PÄÄOMATULO

4.6.2 Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus sekä pitkäaikaissästäminen

Vapaaehtoisten eläkevakuutusten verotus on ollut kokonaisuudessaan pääomatuloverotuksen piirissä vuodesta 2006 lähtien. Vanhojen eläkevakuutusten (otettu ennen 6.5.2004) maksut ovat myös vähennyskelpoisia pääomatuloverotuksessa, mutta näiden vakuutusten perusteella maksettavaa eläkettä verotetaan aikanaan sen mukaan, miten vähennyksetkin on tehty. Esimerkiksi se eläkkeen osa, joka on kertynyt ennen vuoden 2006 alkua maksetuista maksuista ja pääomalle kertyneestä tuotosta, verotetaan ansiotulona.

Työnantajan järjestämän lisäeläketurvan kautta saatua eläkettä verotetaan ansiotulona. Jos työntekijä maksaa kollektiivisen lisäeläketurvan maksuja myös itse, saa hän vähentää maksamansa maksut eräin edellytyksin omissa verotuksessaan ansiotuloista.

Vuoden 2010 alusta vapaaehtoisen eläkevakuutuksen verovähennysehtoihin tehtiin muutoksia. Uusiin vapaaehtoiisiin eläkevakuutus sopimukseen sovelletaan työntekijän eläkelain mukaista vanhuuseläkeikää. Tämä tarkoittaa, että uuden eläkevakuutuksen takaisinmaksamisen alaikäraja on 63 vuotta. Vanhoihin, ennen 18.9.2009 tehtyihin vakuutus sopimuksiin sovelletaan siirtymäaikaa, jolloin niissä eläkeikä säilyy 62 vuodessa vuoteen 2017 asti.

Vanhoissa sopimuksissa eläkevakuutuksen lyhyin nostoaika on kaksi vuotta kun taas uusissa sopimuksissa takaisinmaksuaika on vähintään 6–10 vuotta, riippuen eläkkeellejäämisestä ja työeläkeiän erotuksesta. Kun vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ottaja lykkää eläkkeen nostamisen aloittamista, takaisinmaksuaikaa voi lyhentää. Takaisinmaksuaika lyhenee kahdella vuodella jokaista työeläkeiän ylittävää täyttä ikävuotta kohden. Maksuaikaa voi lyhentää enintään 4 vuotta.

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen verotuki koskee myös muuta eläkeiän tähtävää pitkäaikaissästämistä. Säästäjän ja talletuspankin, rahastoyhtiön tai sijoituspalveluyrityksen välisen pitkäaikaissästämissopimuksen (PS-sopimus) perusteella tehdyt maksut ovat tuloverotuksessa vähennyskelpoisia samoin ehdoin kuin vapaaehtoisen eläkevakuutuksen maksut. Säästämissopimuksen mukaisesti sijoitetuille varoille kertyvää tuottoa ei veroteta säästämisaikana. Palveluntarjoajan säästäjälle tai muulle säästämissopimuksen mukaan varoihin oikeutetulle eläkeiän täytyttyä maksamat suoritukset luetaan saajan pääomatuloksi.

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ja pitkäaikaissästämissopimuksen maksuja on oikeus vähentää pääomatulosta 5 000 euroa vuodessa. Jos työnantaja on ottanut verovelvolliselle tällaisen vakuutuksen, itse otetun vakuutuksen tai pitkäaikaissästämissopimuksen maksuja voi vähentää enintään 2 500 euroa. Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen maksut ovat vähennyskelpoisia vain, jos vakuutus on otettu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa sijaitsevasta vakuutuslaitoksesta. Pitkäaikaissästämissopimuksen maksut ovat vähennyskelpoisia vain, jos sopimus on tehty Suomessa sijaitsevan palveluntarjoajan kanssa.

Jos henkilö on muuttanut ulkomailta Suomeen, vakuutusmaksut ovat vähennyskelpoisia hänen verotuksessaan muuttovuodelta ja kolmelta sitä seuraavalta vuodelta, jos maksut perustuvat vakuutukseen, joka on otettu vähintään yhtä vuotta ennen henkilön Suomeen muuttamista. Eläkevakuutusta ei voida myöskään takaisinostaa tai pitkäaikaissästämissopimuksen säästömäärää nostaa ennen eläkeikää kuin vähintään vuoden kestäneen työttömyyden, pysyvän työkyvyttömyyden, osatyökyvyttömyyden, puolison kuoleman tai avioeron perusteella.

5 Kokonaiseläke

Kuten edellä on kuvattu, lakisääteinen eläketurva muodostuu työeläkkeestä ja asumiseen perustuvasta kansaneläkkeestä sekä takuueläkkeestä. Työtaturmassa tai liikenteessä loukkaantuneelle voidaan maksaa myös niin sanottuja LITA-eläkkeitä.

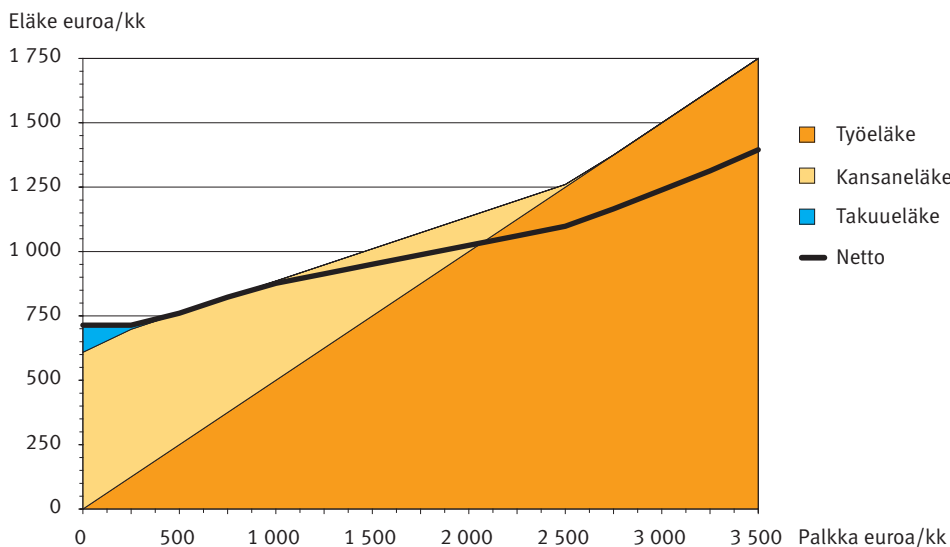
Työeläkkeen tarkoituksena on turvata työssäoloaikana saavutetun kulutustason kohtuullinen säilyminen eläkkeelle siirryttäessä ja eläkeaikana. Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen tarkoituksena on taata vähimmäiseläke sellaiselle eläkkeensaajalle, jonka työeläke lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi jäänyt vähäiseksi tai jolla ei ole oikeutta työeläkkeeseen lainkaan.

Kuviossa 5 on esitetty työeläkkeen, kansaneläkkeen sekä takuueläkkeen muodostama eläkkeensaajan kokonaiseläke työuran aikaisen palkan mukaan. Eläkkeensaajalle voidaan myöntää myös tulovähenteistä asumistukea, joka on kokonaiseläkkeen lisäksi mukana kuviossa 6. Asumistuki on laskettu olettaen, että asumiskustannukset ovat 423 €/kk (arvio keskimääräisistä asumiskustannuksista vuonna 2012). Eläkkeensaajien asumistukea sai marraskuun 2011 lopussa noin 182 000 henkilöä ja keskimääräinen asumistuki oli noin 189 euroa kuukaudessa.

Kuvioissa 5 ja 6 työeläke on 50 prosenttia palkasta ja kyseessä on yksin asuva eläkkeensaaja. Kansaneläke sekä takuueläke alkavat 65-vuotiaana. Kuvioissa ei ole otettu huomioon mahdollista 4,5 prosentin karttumaa tai muita työeläkkeen osia, joita kansaneläkkeessä ei oteta huomioon.

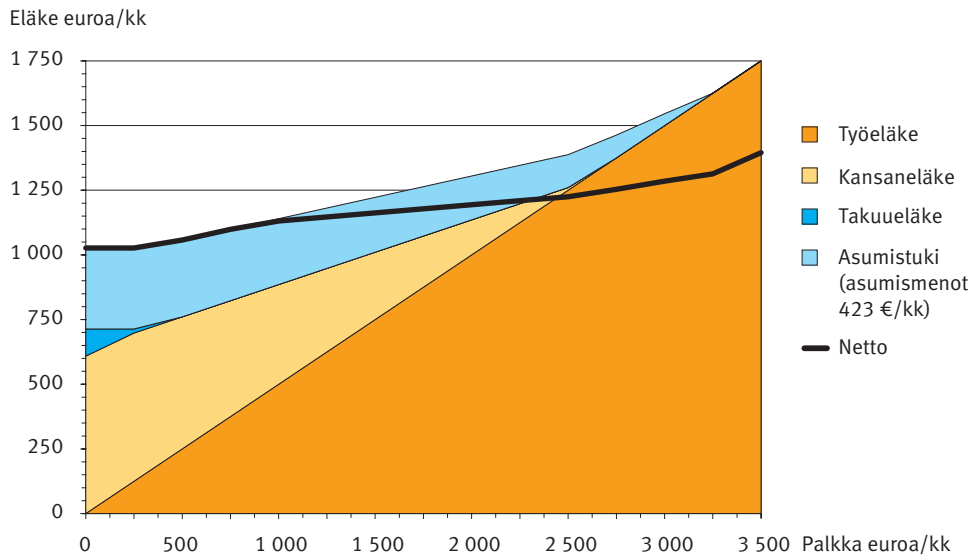
Kuvio 5.

Kokonaiseläke vuonna 2012.

Kuvio 6.

Työeläke, kansaneläke, takuueläke ja asumistuki vuonna 2012.

Seuraavilla esimerkeillä on kuvattu yksityisen puolen työntekijän työ-, kansan- ja takuueläkkeestä koostuvaa kokonaiseläkettä brutto- ja nettotasoisena.

Verotus on laskettu olettaen, että samaa kuukausituloa on saatu koko vuoden ajan. Verotuksessa kuntien tuloveroprosentiksi on oletettu keskimääräinen kunnallisveroprosentti 19,25 ja kirkollisveroprosentiksi keskimääräinen kirkollisveroprosentti 1,4. Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu palkansaajalla on 1,22 prosenttia ja päivärahamaksu 0,82 prosenttia. Eläkkeensaajan sairaanhoitomaksu on 1,39 prosenttia. Palkansaajan työeläkemaksuksi on oletettu 53 vuotta täyttäneen maksu 6,5 prosenttia.

Asumistuen laskennassa asumiskustannuksiksi on oletettu 423 €/kk (arvio asumistukea saavien keskimääräisestä asumiskustannuksesta vuonna 2012).

Esimerkki 1.

Taulukossa on esitetty tilanne, jossa vanhuuseläke alkaa 65-vuotiaana vuonna 2012. Kahdelta vuodelta ansaittu 4,5 prosentin karttuma ei vähennä kansaneläkettä. Esimerkissä oletetaan, että 63 ikävuoden täyttämiseen mennessä karttunut työeläke on 50 prosenttia palkkatasosta, ja myös 4,5 prosentin karttuma on laskettu tästä samasta palkkatasosta. Palkkaverotuksessa on otettu huomioon 53 vuotta täyttäneen työeläkemaksu. 4,5 prosentin karttuma on laskettu olettaen, että palkasta on jo vähennetty työntekijän eläkemaksu. Elinaikakerroin ei vaikuta tällä ikäluokalla. Yksin asuva eläkkeensaaja.

Brutto-palkka (BP) €/kk	Netto-palkka (NP)	Työ-eläke	Työ-eläke 4,5 %	Kansaneläke+takuueläke	Kokonaiseläke					
					Brutto	% BP:sta	Netto	% NP:sta	+ asu-mistuki	% NP:sta
0	0	0	0	609+105	714	-	714	-	1 027	-
250	230	125	23	573	720	288	720	313	1 031	448
500	460	250	45	510	805	161	805	175	1 087	236
750	687	375	68	448	890	119	880	128	1 133	165
1 000	889	500	90	385	975	98	930	105	1 154	130
1 250	1 076	625	113	323	1 060	85	980	91	1 175	109
1 500	1 248	750	135	260	1 145	76	1 030	83	1 196	96
1 750	1 400	875	158	198	1 230	70	1 080	77	1 218	87
2 000	1 556	1 000	180	135	1 315	66	1 130	73	1 239	80
2 250	1 716	1 125	203	73	1 400	62	1 181	69	1 260	73
2 500	1 853	1 250	225	10	1 485	59	1 231	66	1 281	69
2 750	1 990	1 375	248	0	1 623	59	1 312	66	1 312	66
3 000	2 125	1 500	270	0	1 770	59	1 408	66	1 408	66
3 250	2 259	1 625	293	0	1 918	59	1 503	67	1 503	67
3 500	2 394	1 750	315	0	2 065	59	1 594	67	1 594	67
3 750	2 522	1 875	338	0	2 213	59	1 695	67	1 695	67
4 000	2 647	2 000	360	0	2 360	59	1 796	68	1 796	68
4 250	2 773	2 125	383	0	2 508	59	1 873	68	1 873	68
4 500	2 898	2 250	405	0	2 655	59	1 951	67	1 951	67
4 750	3 023	2 375	428	0	2 803	59	2 029	67	2 029	67
5 000	3 148	2 500	450	0	2 950	59	2 107	67	2 107	67
5 250	3 273	2 625	473	0	3 098	59	2 185	67	2 185	67
5 500	3 398	2 750	495	0	3 245	59	2 268	67	2 268	67
5 750	3 523	2 875	518	0	3 393	59	2 351	67	2 351	67
6 000	3 649	3 000	540	0	3 540	59	2 435	67	2 435	67
7 000	4 105	3 500	630	0	4 130	59	2 768	67	2 768	67
8 000	4 531	4 000	720	0	4 720	59	3 101	68	3 101	68
9 000	4 966	4 500	810	0	5 310	59	3 434	69	3 434	69
10 000	5 401	5 000	900	0	5 900	59	3 764	70	3 764	70

Esimerkki 2.

Eläke alkaa 63-vuotiaana vuonna 2012. Esimerkissä oletetaan, että 63 ikävuoden täyttämiseen mennessä eläkettä on karttunut 50 prosenttia palkkatasosta. Työeläke tarkistetaan elinaikakertomella, joka tälle ikäluokalle on 0,98689. Ennen 65 vuoden täyttämistä otettuun kansaneläkkeeseen tehdään 0,4 prosentin varhennusvähennys jokaista varhennuskuukautta kohti, joten kahdelta vuodelta vähennys on yhteensä 9,6 prosenttia.

Brutto-palkka (BP) €/kk	Nettopalkka (NP)	Työeläke	Kansaneläke+takuueläke	Kokonaiseläke					
				Brutto	% BP:sta	Netto	% NP:sta	+ asu-mistuki	% NP:sta
0	0	0	550+95	645	...	645	...	963	...
250	230	123	519	642	257	642	279	960	417
500	460	247	463	710	142	710	154	1 024	222
750	687	370	407	777	104	777	113	1 069	155
1 000	889	493	351	845	84	845	95	1 113	125
1 250	1 076	617	296	912	73	893	83	1 138	106
1 500	1 248	740	240	980	65	933	75	1 155	93
1 750	1 400	864	184	1 048	60	972	69	1 172	84
2 000	1 556	987	128	1 115	56	1 012	65	1 189	76
2 250	1 716	1 110	73	1 183	53	1 052	61	1 206	70
2 500	1 853	1 234	17	1 250	50	1 092	59	1 223	66
2 750	1 990	1 357	0	1 357	49	1 155	58	1 249	63
3 000	2 125	1 480	0	1 480	49	1 228	58	1 280	60
3 250	2 259	1 604	0	1 604	49	1 300	58	1 311	58
3 500	2 394	1 727	0	1 727	49	1 380	58	1 380	58
3 750	2 522	1 850	0	1 850	49	1 461	58	1 461	58
4 000	2 647	1 974	0	1 974	49	1 535	58	1 535	58
4 250	2 773	2 097	0	2 097	49	1 616	58	1 616	58
4 500	2 898	2 221	0	2 221	49	1 701	59	1 701	59
4 750	3 023	2 344	0	2 344	49	1 785	59	1 785	59
5 000	3 148	2 467	0	2 467	49	1 852	59	1 852	59
5 250	3 273	2 591	0	2 591	49	1 917	59	1 917	59
5 500	3 398	2 714	0	2 714	49	1 982	58	1 982	58
5 750	3 523	2 837	0	2 837	49	2 047	58	2 047	58
6 000	3 649	2 961	0	2 961	49	2 113	58	2 113	58
7 000	4 105	3 454	0	3 454	49	2 386	58	2 386	58
8 000	4 531	3 948	0	3 948	49	2 665	59	2 665	59
9 000	4 966	4 441	0	4 441	49	2 943	59	2 943	59
10 000	5 401	4 934	0	4 934	49	3 222	60	3 222	60

Esimerkki 3.

Nettoeläkkeen muutos 2005–2012. Ensimmäisessä kuntaryhmässä yksin asuva eläkkeensaaja.

Taulukossa on oletettu, että eläke on alkanut vuonna 2005, jonka jälkeen kansaneläkettä on korotettu kansaneläkeindeksin ja työeläkettä työeläkeindeksin mukaan. Kansaneläkkeeseen on lisäksi tehty tasokorotukset vuosina 2005, 2006 ja 2008. Vuodelle 2010 kansaneläkeindeksi pysyi vuoden 2009 tasolla ja vuonna 2011 pienten eläkkeiden saajille alettiin maksaa takuueläkettä.

2005			Nettoeläke							Nettoeläkkeen muutos, %	
Työeläke/kk	Kansaneläke/kk	Nettoeläke/kk	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2005–2012	2011–2012
0	504	504	512	525	558	584	584	688	714	41,6	3,8
250	402	647	659	675	716	751	752	758	786	21,4	3,7
500	277	718	731	749	792	835	853	862	907	26,2	5,2
750	152	789	803	824	868	918	937	948	995	26,1	5,0
1 000	27	859	875	897	947	1 003	1 021	1 034	1 084	26,2	4,8
1 250	0	978	998	1 020	1 081	1 147	1 152	1 168	1 222	24,9	4,5
1 500	0	1 120	1 149	1 180	1 256	1 330	1 336	1 356	1 404	25,3	3,5
1 750	0	1 278	1 308	1 348	1 432	1 519	1 514	1 537	1 589	24,4	3,4
2 000	0	1 423	1 458	1 502	1 595	1 710	1 705	1 732	1 791	25,8	3,4
2 250	0	1 569	1 609	1 656	1 727	1 864	1 852	1 882	1 946	24,0	3,4
2 500	0	1 715	1 760	1 810	1 859	2 010	1 999	2 032	2 101	22,5	3,4
2 750	0	1 857	1 907	1 961	2 014	2 155	2 153	2 189	2 261	21,8	3,3
3 000	0	1 988	2 044	2 103	2 160	2 290	2 311	2 350	2 428	22,1	3,3
3 250	0	2 119	2 180	2 245	2 307	2 448	2 469	2 511	2 594	22,4	3,3
3 500	0	2 249	2 317	2 388	2 454	2 606	2 628	2 672	2 760	22,7	3,3
3 750	0	2 380	2 454	2 530	2 601	2 764	2 786	2 832	2 926	22,9	3,3
4 000	0	2 511	2 590	2 672	2 748	2 922	2 944	2 993	3 092	23,1	3,3

LIITTEET

Liite 1 Verovähennykset ansiotuloverotuksessa

Ansiotulosta sekä valtion- että kunnallisverotuksessa tehtävät vähennykset

Tulonhankkimismenot:

- Tulonhankkimisvähennys 620 euroa kaikille palkkatuloa saaville, kuitenkin enintään palkkatulon määrä
- Asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset 600 euroa ylittävältä osalta, kuitenkin enintään 7 000 euroa.
- Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut ja työttömyyskassamaksut
- Muut tulonhankkimiskulut vain siltä osin kuin ne ylittävät edellä mainitun tulonhankkimisvähennyksen (mm. menot ammattikirjallisuudesta, työhuonekulut, työpukukustannukset)
- Moottorisaha- ja metsurivähennys

Puhtaasta ansiotulosta sekä valtion- että kunnallisverotuksessa tehtävät vähennykset

Pakolliset vakuutusmaksut:

- Lakisääteinen palkansaajan eläkemaksu (18–52-v. 5,15 % ja 53–67-v. 6,50 %)
- Työttömyysvakuutusmaksu (0,6 %)
- Sairausvakuutuksen päivärahamaksu (0,82 %)

Kollektiivisen lisäeläketurvan maksut

Eläkesäätiössä, eläkekassassa tai vakuutusyhtiössä kollektiivisesti järjestetystä lisäeläketurvasta verovelvollisen suorittamia maksuja 5 prosenttia palkasta, kuitenkin enintään 5 000 euroa vuodessa ja enintään työnantajan lisäeläketurvasta maksama määrä. Edellytyksenä on, että eläkettä aletaan vanhuuseläkkeenä maksaa aikaisintaan vakuutetun täytettyä 60 vuotta.

Veronmaksukyvyyn alentumisvähennys

Harkinnanvarainen vähennys, joka annetaan, kun veronmaksukyky on olennaisesti alentunut esimerkiksi työttömyyden, sairauden tai elatusvelvollisuuden takia. Sairauden perusteella veronmaksukyvyyn katsotaan alentuneen oleellisesti, jos henkilön ja hänen perheenjäsentensä yhteenlaskettujen sairauskulujen määrä on vähintään 700 euroa verovuonna ja samalla vähintään 10 prosenttia henkilön puhtaiden pääomatulojen ja ansiotulojen yhteismäärästä. Vähennys on enintään 1 400 euroa.

Puhtaasta ansiotulosta tehtävät vähennykset pelkästään valtionverotuksessa

Valtionverotuksen merityötulovähennys

Merityötulovähennys on 18 prosenttia merityötulosta, enintään 6 650 euroa.

Valtionverotuksen eläketulovähennys

Täyden eläketulovähennyksen määrä lasketaan siten, että luvulla 3,80 kerrotaan täyden kansaneläkkeen (yksinäinen) määrä, ja tästä vähennetään progressiivisen tuloveroasteikon alimman verotettavan tulon määrä ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen kymmenen euron määrään. Eläketulovähennys ei voi olla eläketulon määrää suurempi. Vuonna 2012 eläketulovähennys on enintään 11 660 euroa tai tätä pienempi eläketulon määrä. Eläketulovähennystä pienennetään 44 prosentilla määrästä, jolla puhdas ansiotulo ylittää täyden eläketulovähennyksen määrän.

$$11\,660 - 0,44 \times (\text{puhtaat ansiotulot} - 11\,660)$$

Puhtaasta ansiotulosta tehtävät vähennykset pelkästään kunnallisverotuksessa**Kunnallisverotuksen eläketulovähennys**

Täyden eläketulovähennyksen määrä lasketaan siten, että luvulla 1,37 kerrotaan täyden kansaneläkkeen määrä, ja tästä vähennetään 1 480 euroa ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen kymmenen euron määrään. Eläketulovähennys ei voi olla eläketulon määrää suurempi. Eläketulovähennys on vuonna 2012 enintään 8 530 euroa tai tätä pienempi eläketulon määrä. Jos verovelvollisen puhdas ansiotulo ylittää täyden eläketulovähennyksen määrän, eläketulovähennystä pienennetään 55 prosentilla ylimenevän osan määrästä.

$$8\,530 - 0,55 \times (\text{puhdas ansiotulo} - 8\,530)$$

Kunnallisverotuksen invalidivähennys

Muusta puhtaasta ansiotulosta kuin eläketulosta vähennetään 440 euroa, kun haitta-aste on 100 prosenttia. Jos haitta-aste on pienempi, mutta kuitenkin vähintään 30 prosenttia, vähennyksenä myönnetään prosenttimäärän mukainen osuus 440 eurosta. Vähennys on kuitenkin vähintään sen suuruinen kuin mihin henkilöllä oli oikeus vuonna 1982.

Jos verovelvollinen on verovuonna saanut KELA:n työkyvyttömyyseläkettä, katsotaan hänen haitta-asteensa ilman eri selvitystä 100 prosentiksi, jos eläke on myönnetty täytenä, ja 50 prosentiksi, jos se on myönnetty osaeläkkeenä. Verovelvollinen säilyttää oikeutensa työkyvyttömyyseläkkeen mukaiseen invalidivähennykseen senkin jälkeen, kun työkyvyttömyyseläke on muuttunut vanhuuseläkkeeksi.

Kunnallisverotuksen merityötulovähennys

30 prosenttia merityötulosta, enintään 11 350 euroa. Korotetaan 170 eurolla jokaista kuu-kautta kohden, jonka aikana alus ei käy Suomen satamassa tai rajojen sisäpuolella.

Opintorahavähennys

Enintään 2 600 euroa, kuitenkin enintään opintorahan määrä. Vähennystä pienennetään 50 prosentilla siitä määrästä, jolla puhtaasta ansiotulon määrä ylittää opintorahavähennyksen täyden määrän.

Kunnallisverotuksen ansiotulovähennys

Ansiotulovähennys lasketaan veronalaisten palkkatulojen tai muusta toiselle suoritetusta työstä saatujen ansiotulojen sekä yhtymän osakkaan elinkeinotoiminnan tai maatalouden ansiotulo-osuuden perusteella, ei siis eläketuloista eikä työttömyyspäivärahoista.

Ansiotulovähennys on 51 prosenttia tulojen 2 500 euroa ylittävältä osalta tulojen 7 230 euron määrään saakka ja sen ylittävältä osalta 28 prosenttia. Vähennyksen enimmäismäärä on kuitenkin 3 570 euroa. Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ylittäessä 14 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 4,5 prosentilla puhtaan ansiotulon 14 000 euroa ylittävältä osalta. Puhtaassa ansiotulossa on mukana myös mahdolliset eläke- ym. etuudet.

Ansiotulovähennys = $0,51 \times (\text{Ansiotulo} - 2\,500)$, 7 230 euron tuloihin aste + $0,28 \times (\text{Ansiotulo} - 7\,230)$ tulojen 7 230 euroa ylittävältä osalta, enintään 3 570

Kun puhdas ansiotulo > 14 000 euroa:

Ansiotulovähennys – $0,045 \times (\text{Puhdas ansiotulo} - 14\,000)$

Perusvähennys

Perusvähennys lasketaan puhtaasta ansiotulosta, josta on vähennetty kunnallisverotuksessa myönnettävät vähennykset. Jos puhdas ansiotulo edellä mainittujen vähennysten jälkeen ei ole yli 2 850 euroa, on siitä vähennettävä tämän tulon määrä. Jos puhtaan ansiotulon määrä ylittää täyden perusvähennyksen määrän, vähennystä pienennetään 20 prosentilla yli menevän tulon määrästä.

$2\,850 - 0,2 \times (\text{puhdas ansiotulo} - 2\,850)$

Valtionverosta tehtävät vähennykset

Valtionverotuksen työtulovähennys

Valtionverotuksen työtulovähennys lasketaan samojen ansiotulojen perusteella kuin kunnallisverotuksen ansiotulovähennys. Työtulovähennys on 7,1 prosenttia ansiotulojen 2 500 euroa ylittävästä osasta. Vähennyksen enimmäismäärä on 945 euroa. Verovelvollisen puhtaan tulon ylittäessä 33 000 euroa vähennyksen määrä pienenee 1,1 prosentilla puhtaan ansiotulon 33 000 euroa ylittävältä osalta. Vähennys tehdään ennen alijäämähyvitystä ja erityistä alijäämähyvitystä. Jos valtion tulovero ei riitä vähennyksen tekemiseen, vähennys tehdään kunnallisverosta, sairaanhoitomaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa.

Kun puhdas ansiotulo < 33 000 euroa:
 $0,071 \times (\text{Ansiotulo} - 2\,500)$

Kun puhdas ansiotulo > 33 000 euroa:
 $0,071 \times (\text{Ansiotulo} - 2\,500) - 0,011 \times (\text{Puhdas ansiotulo} - 33\,000)$

Valtionverotuksen invalidivähennys

Invalidivähennys lasketaan kertomalla 115 euroa invaliditeettiprosentilla (30–100 prosent-

tia). Jos verovelvollinen on verovuonna saanut pakolliseen eläketurvaan perustuvaa työkyvyttömyyseläkettä, katsotaan hänen haitta-asteensa ilman eri selvitystä 100 prosentiksi, jos eläke on myönnetty täytenä, ja 50 prosentiksi, jos se on myönnetty osaeläkkeenä. Verovelvollinen säilyttää oikeutensa työkyvyttömyyseläkkeen mukaiseen invalidivähennykseen senkin jälkeen, kun työkyvyttömyyseläke on muuttunut vanhuuseläkkeeksi.

Elatusvelvollisuusvähennys

Elatusvelvollisuusvähennys on 1/8 maksetun elatusavun määrästä, enintään 80 €/lapsi.

Kotitalousvähennys

Kotitalousvähennyksen enimmäismäärää sekä vähennysprosenttia muutettiin vuonna 2012. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä tippui 2 000 euroon aikaisemmasta 3 000 eurosta. Verovelvollinen saa vähentää kotitalous-, hoiva- tai hoitotyöstä sekä asunnon tai vapaa-ajan asunnon kunnossapito- tai perusparannustyöstä maksamansa työnantajan sosiaaliturvamaksun, pakollisen työeläkemaksun, tapaturma-, ryhmähenki- ja työttömyysvakuutusmaksut (ei kuitenkaan työntekijän osuutta) ja lisäksi 15 prosenttia maksamastaan palkasta. Ennakko-perintärekisterissä olevan työkorvauksesta on mahdollista vähentää 45 prosenttia vuonna 2012, aikaisemmin vähennysprosentti oli 60. Omavastuu on 100 euroa. Vähennys tehdään ensisijaisesti valtion verosta ja jos se ei riitä, myös kunnallisverosta, sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksusta ja kirkollisverosta näiden verojen suhteessa. Vähennys voidaan siirtää vähennettäväksi myös puolison verotuksessa, jos oma valtionvero ei riitä vähennyksen tekemiseen. Ansiotulosta menevästä verosta vähennys tehdään muiden vähennysten jälkeen ennen alijäämähyvitystä.

Alijäämähyvitys

Pääomatuloverotuksessa vähennyskelpoisia menoja ovat esimerkiksi asunto-, opinto- ja tulo-hankkimisvelan korot. Jos pääomatuloja ei ole tai niitä on vähemmän kuin pääomatuloon kohdistuvia vähennyskelpoisia menoja, syntyy alijäämä. Pääomatuloveroprosentin (30 %) mukainen osuus alijäämästä voidaan vähentää ansiotuloverosta. Alijäämähyvityksen enimmäismäärä on 1 400 euroa. Lapsikorotus enimmäismäärään on 400 euroa yhdestä ja 800 euroa kahdesta tai useammasta lapsesta.

Asuntovelan korkovähennystä muutetaan vuoden 2012 alusta siten, että asuntovelan koroista on vähennyskelpoisia 85 prosenttia. Vuonna 2013 prosenttiosuus on 80 ja vuodesta 2014 alkaen vähennyskelpoisia olisi 75 prosenttia asuntovelan koroista. Asuntovelan koroista voidaan vähentää alijäämähyvityksenä 30 prosenttia ja ensiasunnonostaja 2 prosenttiyksikköä enemmän, kuitenkin huomioiden uuden korkovähennyksen 85 prosentin määrän vuonna 2012.

Erityinen alijäämähyvitys

Pääomatulolajin alijäämää voi syntyä myös pääomatuloista vähennettävien vapaaehtoisten eläkevakuutusmaksujen perusteella. Jos vähennyskelpoisten vakuutusmaksujen yhteismäärä on suurempi kuin veronalaisten pääomatulojen yhteismäärä, 30 prosenttia yli menevästä osasta vähennetään ansiotulon verosta. Erityisen alijäämähyvityksen määrä ei sisälly alijäämähyvityksen enimmäismäärän laskentaan.

Liite 2 Veroperusteita ja sosiaalivakuutusmaksuja

Taulukko 1.

Kunnallisverotuksen ja valtionverotuksen eläketulovähennyksen täysi määrä 1990–2012, euroa.

	Kunnallisverotuksen eläketulovähennys		Valtionverotuksen eläketulovähennys
	Yksinäinen	Puoliso	
1990	4 692,44	3 733,77	3 528,7
1991	4 995,18	4 204,70	3 767,4
1992	5 197,01	4 372,89	4 087,0
1993	5 382,01	4 541,07	4 389,7
1994	5 382,01	4 541,07	4 221,5
1995	5 516,56	4 641,99	4 255,2
1996	5 533,38	4 658,81	4 120,6
1997	5 567,02	4 709,26	3 851,5
1998	5 684,75	4 810,17	3 885,1
1999	5 785,66	4 894,27	3 868,3
2000	5 869,76	4 961,54	3 902,0
2001	6 273,41	5 331,56	1 463,2
2002	6 540	5 580	1 500
2003	6 640	5 660	1 550
2004	6 690	5 710	1 530
2005	6 810	5 830	1 430
2006	6 950	5 960	1 460
2007	7 150	6 140	1 590
2008	7 710	6 670	11 060
2009		8 130	12 490
2010		8 130	11 300
2011		8 170	11 150
2012		8 530	11 660

Taulukko 2.*Valtion tuloveroasteikon alaraja 1990–2012.*

	Euroa
1990	6 391
1991	6 728
1992	6 728
1993	6 728
1994	6 896
1995	7 064
1996	7 232
1997	7 568
1998	7 737
1999	7 905
2000	8 006
2001	11 100
2002	11 500
2003	11 600
2004	11 700
2005	12 000
2006	12 200
2007	12 400
2008	12 600
2009	13 100
2010	15 200
2011	15 600
2012	16 100

Taulukko 3.*Keskimääräinen kunnallisveroprosentti ja kirkollisveroprosentti 1991–2012.*

	Keskim. kunnallisvero-%	Keskim. kirkollisvero-%
1991	16,62	1,28
1992	16,88	1,28
1993	17,20	1,3
1994	17,52	1,3
1995	17,53	1,3
1996	17,51	1,3
1997	17,43	1,3
1998	17,54	1,3
1999	17,62	1,3
2000	17,67	1,3
2001	17,67	1,3
2002	17,78	1,3
2003	18,03	1,3
2004	18,12	1,3
2005	18,29	1,33
2006	18,40	1,33
2007	18,46	1,33
2008	18,55	1,33
2009	18,59	1,32
2010	18,98	1,33
2011	19,17	1,34
2012	19,25	1,4

Taulukko 4.

Eläkkeensaajan ja palkansaajan kansaneläkevakuutusmaksu ja sairausvakuutusmaksu 1990–2012.

	Kansaneläkevakuutusmaksu		Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu (2005 asti sairausvakuutusmaksu)			Sairausvakuutuksen päivärahamaksu
	Eläkkeensaaja	Palkansaaja	Eläkkeensaaja	Palkansaaja	Korotus yli 80 000 mk osalta	Palkansaaja
1990	0	1,55	1,7	1,7		
1991	0	1,55	1,7	1,7	1	
1992	3,05	3,05	2,2	2,2	1,5	
1993	2,80	1,80	3,9	1,9	1,5	
1994	2,55	1,55	4,9	1,9	1,9	
1995	1,55	0,55	4,9	1,9	1,9	
1996			4,9	1,9	1,45	
1997			4,9	1,9	0,45	
1998			4,2	1,5	0,45	
1999			3,9	1,5		
2000			3,2	1,5		
2001			2,7	1,5		
2002			1,9	1,5		
2003			1,5	1,5		
2004			1,5	1,5		
2005			1,5	1,5		
2006			1,5	1,33		0,77
2007			1,45	1,28		0,75
2008			1,41	1,24		0,67
2009			1,45	1,28		0,70
2010			1,64	1,47		0,93
2011			1,36	1,19		0,82
2012			1,39	1,22		0,82

Taulukko 5.*Palkansaajan työeläkemaksu ja työttömyysvakuutusmaksu 1993–2012.*

	Palkansaajan työeläkemaksu, %		Työttömyysvakuutusmaksu, %
	alle 53-v	53→	
1993	3,0	3,0	0,20
1994	3,0	3,0	1,87
1995	4,0	4,0	1,87
1996	4,3	4,3	1,50
1997	4,5	4,5	1,50
1998	4,7	4,7	1,40
1999	4,7	4,7	1,35
2000	4,7	4,7	1,00
2001	4,5	4,5	0,70
2002	4,4	4,4	0,40
2003	4,6	4,6	0,20
2004	4,6	4,6	0,25
2005	4,6	5,8	0,50
2006	4,3	5,4	0,58
2007	4,3	5,4	0,58
2008	4,1	5,2	0,34
2009	4,3	5,4	0,20
2010	4,5	5,7	0,40
2011	4,7	6,0	0,60
2012	5,15	6,50	0,60

Taulukko 6.

Kansaneläkeindeksi, TEL-puoliväli-indeksi, työeläkeindeksi ja palkkakerroin 1990–2012.

	Kansaneläkeindeksi		TEL-puoliväli-indeksi (50/50)		Työeläkeindeksi (20/80)		Palkkakerroin	
	Pisteluku	Muutos-%	Pisteluku	Muutos-%	Pisteluku	Muutos-%	Pisteluku	Muutos-%
1990	1045	7,1	1481	6,8				
1991	1104	5,6	1595	7,7				
1992	1139	3,2	1682	5,5				
1993	1170	2,7	1688	0,4				
1994	1170	0,0	1688	0,0				
1995	1192	1,9	1712	1,4	1712			
1996	1195	0,3	1760	2,8	1737	1,5		
1997	1202	0,6	1791	1,8	1754	1,0		
1998	1223	1,7	1825	1,9	1783	1,7		
1999	1239	1,3	1868	2,4	1812	1,6		
2000	1253	1,1	1903	1,9	1838	1,4		
2001	1302	3,9	1981	4,1	1912	4,0		
2002	1333	2,4	2054	3,7	1968	2,9		
2003	1349	1,2	2103	2,4	2002	1,7		
2004	1357	0,6	2151	2,3	2028	1,3	1,000	
2005	1362	0,4	2191	1,9	2047	0,9	1,028	2,8
2006	1377	1,1	2246	2,5	2081	1,7	1,063	3,4
2007	1401	1,7	2311	2,9	2127	2,2	1,100	3,5
2008	1436	2,5	2363	2,3	2178	2,4	1,124	2,2
2009	1502	4,6	2494	5,5	2286	5,0	1,192	6,0
2010	1502	0,0	2538	1,76	2292	0,26	1,231	3,27
2011	1508	0,4	2578	1,57	2323	1,35	1,253	1,78
2012	1565	3,8	2663	3,29	2407	3,61	1,291	3,03

Taulukko 7.

Täyden kansaneläkkeen määrä, ansaintarajat ja kansaneläkkeen tasokorotukset 1990–2012.

	Täysi kansaneläke	Tulo (euroa/vuosi), jolla saa		Tasokorotus
		Täyden kansaneläkkeen	Pienimmän kansaneläkkeen	
1990	372,36	428,90		
1991	393,39	454,10		
1992	405,84	467,60		
1993	416,94	481,00		
1994	416,94	481,00		
1995	424,84	489,40		
1996	425,85	491,10	8 907,20	
1997	428,37	494,50	10 533,60	
1998	435,77	502,90	10 718,60	
1999	441,49	509,60	10 858,20	
2000	446,54	514,70	10 979,30	
2001	464,03	534,80	11 409,90	12,28 €/kk
2002	487,60	549	11 987	
2003	493,45	555	12 130	
2004	496,38	559	12 203	
2005	505,24	561	12 247	n. 7 €/kk
2006	515,86	567	12 553	5 €/kk
2007	524,85	577	12 895	
2008	558,46	591	13 851	20 €/kk
2009	584,13	618	14 488	
2010	584,13	618	14 488	
2011	586,46	621	14 546	
2012	608,63	644	15 095	

Taulukossa esitetyt luvut pätevät kalliimmassa (I) kuntaryhmässä asuvalle yksinäiselle henkilölle. Kuntien kalleusryhmät ovat poistuneet vuoden 2008 alusta. Vuonna 1996 kansaneläke muuttui kokonaan eläketulovähenteiseksi. Tätä ennen kansaneläkkeessä oli kaikille maksettava pohjaosa ja eläketulovähenteinen lisäosa.

Taulukko 8.

Täysi takuueläke ja vähimmäiseläke 2011–2012.

	Täysi takuueläke		Vähimmäiseläke
	Yksin asuva	Parisuhteessa	
2011	101,28	167,55	687,74
2012	105,10	173,88	713,73

Taulukossa esitetyt täydet takuueläkemäärät ovat täyttä kansaneläkettä saavien takuueläkemäärät.

LÄHTEET

HE 50/2011. Hallituksen esitys Eduskunnalle vuoden 2012 tuloveroasteikkolaiksi sekä laeiksi eräiden verotusta koskevien lakien muuttamisesta.

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2011/20110050>

HE 130/2011. Hallituksen esitys Eduskunnalle vuoden 2012 tuloveroasteikkolaiksi sekä laeiksi eräiden verotusta koskevien lakien muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 50/2011 vp) täydentämisestä.

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2011/20110130>

Kansaneläkelaitos. www.kela.fi

Kansaneläkelaki 568/2007.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070568>

Laki eläkkeensaajan asumistuesta 11.5.2007/571.

<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20070571?toc=1>

Laki takuueläkkeestä 20.8.2010/703.

<http://www.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20100703>

Laki vammaisetuuksista 570/2007.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070570>

Sosiaali- ja terveysministeriö.

www.stm.fi

Työeläkelakipalvelu – ohjeistot. Eläketurvakeskus.

<http://tyoelakelakipalvelu.etk.fi/fi/soveltamisohje/>

Verohallinto.

http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus

Eläketurvakeskuksen ajankohtaiskatsaukset vuonna 2012

01/2012 Kokonaiseläke 2012. Työeläke, kansaneläke ja verotus

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN